

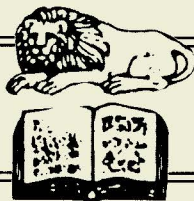

Jeromos füzetek

Krisztus feltámadt!

63. szám

Húsvét, 2006

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat
Budapest, 2006

Tartalomjegyzék

Amarillis (V.É. felv.)	címlap
Ajánlás	1
Nagypéntek (Vágvölgyi Éva)	2
Norbert W. Höslinger 75 éves (T.B.)	5
A zsoltárok lelkisége, 1 rész (Schmatovich József)	7
Írás, Szentírás (Tarjányi Béla)	12
<i>Élő Ige Bibliaiskola, 53. óra (Vágvölgyi Éva)</i>	19
Élmények (Beton atyától)	28
Olvasónk írja	30
Biblikus folyóiratok szemléje (Székely István)	31
Olvasóink kérdezik (Kocsis Imre, Török László)	41
Könyvismertetés (Kocsis Imre)	44
Innen-Onnan (Sz.I.)	46
Társulatunk életéből	48
Könyvajánlatunk	borító

J e r o m o s f ü z e t e k

az első magyar szentírástudományi folyóirat
– gyakorlati anyaggal hitoktatók számára –
ISSN 0866-2207

Szerkeszti, kiadja és terjeszti:

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat

B i b l i a k ö z p o n t

1066 Budapest, Teréz krt. 28. I/6. Fax: 312-24-78

Nyitva: hétfő-csütörtök, 9-17-ig ☎ 332-22-60

**A szerkesztőbizottság tagjai: Székely István, Tarjányi Béla,
Thorday Attila, Vágvölgyi Éva, Zsuppán Monika**

Grafikák: Vágvölgyi Éva

Felelős szerkesztő: Tarjányi Béla

Nyomda: Royal Press Hungary Kft.

Ajánlás

Lehetetlen, hogy valaki megismerkedjék a Szentírással anélkül, hogy előzőleg meg ne kapja Jézus Krisztus belénk öntött hitét, mint az egész Szentírás világító lámpását, ajtáját és alapját...

A Szentírás tanítása, vagyis gyümölcse nem akármilyen, hanem az örök boldogság teljessége. Mert ez olyan Írás, amely az örök élet igéit tartalmazza, amelyet nem csak azért írtak, hogy elhiggyük, hanem azért is, hogy általa elnyerjük az örök életet, s abban majd látni és szeretni fogunk, és összes vágyaink beteljesednek. Majd ha mindez beteljesül, akkor fogjuk igazán megismerni Krisztusnak minden értelmet meghaladó szeretetét, és akkor betelünk majd Isten egész teljességével (Ef 3,19). Ebbe a teljességbe akar bevezetni minket a Szentírás az előbb idézett apostoli szó igazsága szerint. Ezzel a céllal, ezzel a szándékkal kell kutatni, tanítani és hallgatni a Szentírást.

Szent Bonaventura, Breviloquium
(I. Az imaórák liturgiája III., évközi V.h. hétfő)

CSENDES PERCEK

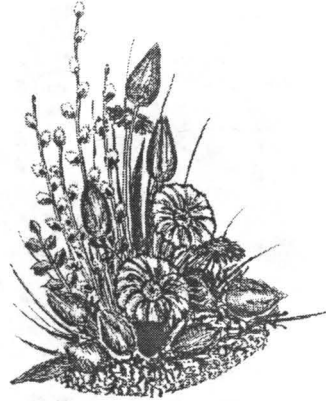
Nagypéntek

Most először gondolok a mélyére annak, hogy mi is történt Veled csütörtök éjjeltől péntek estig. Olyan szépek a festmények, hogy nem is gyanakodtam (vagy nem akartam?), hogy nem úgy volt a valóságban. Sokszor olvastam arról, hogyan kínozták meg a diktatúrákban a fogvatartottakat, hogyan alázták meg őket, hogyan kegyetlenkedtek velük, de nem jutott eszembe, hogy Veled is ugyanezt művelték. Nem volt szép, tiszta a tested, makulátlan fehér a ruhád. A vér és mocsok, a megalázás, hogy megfosztottak emberi méltóságodtól, még rosszabbnak tűnik, mint maga a véres halál. És mégis, a kintől véres mocsokban is Te voltál.

Most már értem az apostolok szégyenét, elfordulását. Nem csak a halálod volt a baj, hanem a megalázásod. Nem akartak így látni. Mert szerettek. Azért nem is haragudtál rájuk. Nem akarták látni a szégyened. Ha makulátlan hősként halsz meg, tán Júdás sem lesz öngyilkos. De látnia a teljes földbe taposásodat, a megalázódásodat úgy, hogy tudni közben, hogy bármit megtehetnél (hiszen részese volt a csodáidnak), ez maga az örület. Ezt nem lehet kibírni. Olyan kiszolgáltatott voltál, mint egy csecsemő. Nem, ezt nem gondolta. Mert mindnyájan tiszteltek téged. Ezt senki sem sejtette, hogy ez lehetséges, hogy ezt megtehetik Veled. Hogy olyan leszel, mint egy állat, vérben és mocsokban fetrengő. Elveszíteni isteni mívoltot, elveszíteni emberi mívoltot. Egy darab hús. véres hús. Persze a képeken szép fehér ruhában vagy, kis tövisszuszorúval, vércseppekkel a fejedben. Ó, hol van ettől a valóság!

Persze, hogy az apostolok olyanok voltak, mint a megvert kutya. Látni, hogy a király nem király, a hős nem hős. A sátán, a sötétség meg röhög: „Íme a ti királyotok!” Persze, hogy a zsidók nem akartak tudni egy ilyen megvert, megalázott, senki királyról. „Csak császárunk van!” Inkább jöjjön a rabló, ez csak vesszen el, ez a nyomorult, ez a szerencsétlen. A jobb érzésűek biztosan azt gondolták, hogy ha tényleg az, akinek mondja magát, akkor Isten meg fogja menteni. Nem engedi elveszejteni. Kivártak, ahogyan a sunyi középszerűség szokott. Előbb Péter harcolni akart, de Te nem engedted. Nem erről van szó. Karddal nem lehet legyőzni a gonoszságot. A gonoszságot csak szeretettel lehet legyőzni. A legvégsőig elmenő szeretettel.

És mégis, volt ott valami, mindennek ellenére, amitől a pogány százados azt mondta: „Ez valóban Isten Fia volt!” Elég sok kivégzést nézett, csinált már végig. Ismerte a halálraítélt felébredő életösztonét, hogy vergődik, menekülne, ha tudna, a fájdalom sikolyát, az utolsó nyállal fröcskölő szitkokat. De ez a Názáreti, ez hallgat: „És száját nem nyitotta szóra”. Nem vergődik, nem sikolt. Mint a bárány, némán és szelíden hagyja, hogy megtegyenek mindent, amit csak akarnak. És a katonák akarnak. Ők mindig akarnak, mert unatkoznak és mert a mesterségük a kegyetlenség. A fájdalomtól összerándult izmok görcse csak, ami látszik. Nincs fröcsögő nyál, nincs szitok. Jajszó sincs. Csak néz. Ó, az a pillantás a dagadt szemhéjak közül! Olyan szelíd, mint egy ártatlan gyermeké. És nincs benne se félelem, se harag, se gyűlölet. A százados beletekintett ezekbe a szelíd szemekbe. Aztán zavartan odébbment. És vérben és mocsokban és megalázva mégis meglátott téged. Azt, aki vagy. Lassan értette meg. A katonák nem túl fűrge gondolkodású emberek, nehézkesek. De volt idő, nem kellett sietni vele. Órákon át függtetek a kereszten. A százados tapasztalt katona volt. Ismerte a fájdalmat is, neki is volt már sérülése. És azt mondta: Ez így embernek lehetetlen!

Szóval mégis megmaradtál annak, aki vagy. A test minden esendősége ellenére is. És a százados látta, ki vagy. A tanítványok nem látták. Pedig Te szeretted volna, hogy Veled legyenek, hogy ne légy egyedül. „Maradjatok itt és virrasszatok velem!” A kertben virrasztás helyett aludtak, most meg ki tudja hol sompolyognak, mint a megvert kutya. A főpap udvarába még odamerészkedtek, de már az is sok volt nekik. Kötélen vezettek, mint egy barmot, meg rugdaltak, lökdöstek, ütöttek. Péter azt mondta rémulten: „Nem ismerem ezt az embert!” És tényleg nem

akarta azt a megalázott, kiszolgáltatott embert ismerni. Ezt a Jézust ő valóban nem ismerte. Ő csak azt ismerte, akinek a tanításában hatalom és erő van, aki le tudta csendesíteni a viharos hullámokat, aki olyan sok beteget meggyógyított. Aki azt mondta, hogy ő a Messiás, az élő Isten Fia. Ezt a kötélen vezetett szerencsétlent, ezt nem ismerte. És Te néztél rá, szelíd, szomorú szemekkel. Nem szóltál, semmi jelét nem adtad, hogy haragszol, hogy felháborodsz.

És Péter sírva elszaladt. Szégyellt Téged, Jézus, és szégyellte a saját gyávaságát. Teljes zsákutca volt. Nem lehetett mást tenni, mint elbújni és sírni. Ő, azok a szelíd szemek! Mint egy ártatlan gyermeké. És Péter sírt, sírt, mert ugyan nem értett semmit, nem tudta mi történik, de azt tudta, hogy Jézus, a Mester nagyon szerette őket, és hogy ő is szereti Jézust. Most is. Élete végéig égetni fogják a saját szavai: „Nem ismerem ezt az embert!” Az ember akit szeret, azt meg is tagadja, ha arra kerül a sor. Mert az ember ilyen. Ilyen az ember szeretete. Aztán sír. De Te ezt tudtad. Tudtad, mi lakik az emberben és nem haragudtál rájuk. Nem is tettél nekik szemrehányást a feltámadás után. Mert szeretted őket és tudtad, milyen esendők.

Vágvölgyi Éva

Norbert W. Höslinger 75 éves

»Prof. Dr. Dr.h.c. Norbert W. Höslinger CanReg, aki 30 éven át vezette az ausztriai Klosterneuburgban működő Osztrák Katolikus Bibliaközpontot, 2005. december 25-én ünnepelte 75. születésnapját. Szíve ennyi éves korban is a Bibliáért dobog. Ez az elkötelezettsége határozta meg életútjának jelentős részét. A Klosterneuburgi Ágostonos Kanonokrendi Kolostorban örökébe lépett rendtársának, Parsch Pius-nak, aki alapítója volt a "Kosterneuburgi Bibliaapostolság"-nak. Amikor Dr. Franz König bíboros 1966-ban létrehozta az Osztrák Katolikus Bibliaközpontot, Dr. Höslingerre bízta annak vezetését. Ő pedig Klosterneuburgból kelet felé emelte tekintetét, a vasfüggöny mögött a kommunista uralom alatt szenvedő keresztényekre, és támogatást nyújtott nekik a Szentírás terjesztésében és hirdetésében. Kitartóan fáradozott azon, hogy létrejöjjön és működjön a Középeurópai Bibliatársulatok Munkaközössége, amelyből azóta megszületett a Katolikus Bibliaszövetség Középeurópai Régiója.

Annak érdekében, hogy a Bibliát szeretők számára új távlatokat nyisson, megalapította a "Biblikus Utazási Irodát", amely ma "Bibliái Utak" néven működik. Fiatalos lelkülettel viseltetik ma is – Parsch Pius nyomdokain járva – a liturgia iránt. 1957 óta ő a "Biblia és Liturgia" folyóirat főszerkesztője. Példaképének és lélekben atyjának emlékét őrzi ma is az általa vezetett Parsch Pius Intézet.

A zsidó-keresztény párbeszédet és az ökumenikus együttműködést elengedhetetlenül szükségesnek tekinti a katolikus bibliaapostolság művelése során. A jeruzsálemi Szent Család Osztrák Vendégház kurtatóriumának tagja, következetesen támogatja ezt az intézményt is. A Vendégházban 1992-ben létrejött a "Jeruzsálemi Biblikus-Lelkipász-

tori Központ", ennek Dr. Höslinger, mint az Osztrák Katolikus Bibliaközpont vezetője biztosította szervezett kereteit.

A Szentírás és a liturgia a legfőbb meghatározói Dr. Höslinger életének, a szentírástudósnak és lelkipásztornak. Azt kívánjuk neki, hogy továbbra is a Szentírásból és a liturgiából táplálkozzék élete, szolgálata, Isten kegyelmével bőségesen megáldva!«

Dr. Wolfgang Schwarz (Bibel und Kirche, 1/2006, 59.o.)

Nehéz lenne minden részletében ismertetni mindazokat a jótéteményeket, amelyeket a magyar biblikusok, a Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat, az erdélyi Katolikus Magyar Bibliatársulat (és hozzánk hasonlóan más, volt kommunista országok biblikusai és bibliatársulatai is) Norbert W. Höslingernek köszönhetnek.. Említsünk meg itt ezek közül néhányat:

Biblikus szakkönyvek biblikusoknak és teológiai könyvtáraknak – Szentföldi utak, biblikus konferenciákon való részvétel támogatása biblikus professzorok számára – Bibliakiadások támogatása (SZIT: 1973, KNB: 1997, Cigány Biblia: 1999) – Központi irodánk (Bibliaközpont) megvásárlásához nyújtott támogatás – Bibliaapostolképző kurzusaink támogatása – Az erdélyi Bibliaközpont megvásárlásához nyújtott támogatás – Magyar nyelvű bibliák kiviteléhez nyújtott támogatás (Erdély, Vajdaság, Felvidék, Kárpátalja)...

Csak néhányat említettünk meg mindabból, amit Dr. Höslinger az elmúlt évtizedekben tett a magyar bibliaapostolság ügyéért – ugyanezt tette a volt szocialista országokban is a Szentírás-központú lelkipásztorkodás meghonosításáért és felvirágoztatásáért. Az anyagi és erkölcsi támogatás mellett azonban talán mégis inkább őszinte, megérett, baráti szeretetetéért tartozunk neki hálával mindannyian, akiket barát-ságába fogadott.

Hogy mit jelentett és mennyit tett a nehéz körülmények között élők körében a biblikusok barátja és támogatója, a Biblia ügyének elkötelezett apostola, Dr. Norbert W. Höslinger, azt csak a Jó Isten tudja számon tartani – és reményeink szerint áldásával viszonzni. Hisszük, hogy a Gondviselés küldte őt számunkra a nehéz időkben. Isten éltesse, áldja és jutalmazza meg őt végtelen szeretetével és jóságával.

Tarjányi Béla

Schmatovich János

A zsoltárok lelkesége

1. A panaszzsoltárok imádkozása

A zsoltárok költészetében az élet egésze kap megfogalmazást, a társadalmi és politikai összetettségében, az ellentmondásosságában és drámájával. A zsoltárokból így az életnek egyfajta költőien megformált *vezérkönyvét* láthatjuk, ezek segítségével az élet alakíthatóvá és elfogadhatóvá lesz. Előre megadott szövegek, melyeket egyénileg el lehet és el is kell sajátítani. Úgy kell azokat recitálni, hogy az, amit szóban kifejeznek, az imádkozóban is végbemenjen. A költői felépítésükben legtöbbször olyan formát öltenek, hogy egyfajta imautat, illetve imafolyamatot alkotnak, aminek révén az imádkozót megváltoztatni akarják. Ez mindenekelőtt a panaszzsoltárokból és dicsőítő himnuszokból válik foghatóvá, amint erről most és majd az elkövetkezőkben szólni szeretnénk. Itt az imádkozó személy a zsoltár elmondása után más lesz, mint amilyen a zsoltár kezdetén volt. Minden zsoltár végső soron az imádkozó embert „beimádkoztatja” a abba bizalomba, hogy átélje az élő és éltető Istentől való védettségét – még a felpanaszolt Isten-távolság fájdalomban és az Istentől való elhagyatottság sötétjében is.

A Zsoltárkönyvben talált szellemi útmutatások közül elsőként áttekintjük a szenvedés lelki feldolgozásának útját. Az életnek azt a területét vesszük szemügyre, ahol **az Isten előtti panaszkodás és az Istenbe vetett bizalom zajlik**.

Ha pillantást vetünk a Zsoltárkönyvben összegyűjtött egyes zsoltárokra, kettős meglátás adódik. *Először*: Azok a zsoltárok, amelyekben (panasz és könyörgés formájában) az életre mondott nem-tetszés és tiltakozás fogalmazódik meg, összességükben jóval számosabbak mint azok a zsoltárok, amelyekben (hálaadás és dicsőítő beszéd formájában) az életigenlés és az öröm jut szóhoz. *Másodszor*: Ha a Zsoltárkönyvet elejétől végéig a panasz és a dicsőítés oldaláról végignézzük, világosan felismerhető: Van egy drámai útvonal a panasztól a dicsőítésig. Az első három zsoltárkönyvben (Zsolt 1-2: prólógus; Zsolt 3-41: első

könyv; Zsolt 42-72: második könyv; Zsolt 73-89: harmadik könyv) erősen túlsúlyban van a panasz-emelés, mely a 3. panaszszoltárral kezdődik és tetőpontra hág a két megrázó panasz-zsoltárban, a Zsolt 88-ban (tiltakozást hallunk az élet kellős közepén s az alvilágban eluralkodó sötétség ellen) és a Zsolt 89-ben (vád hangzik el az Isten ellen, aki nem teljesíti be ígéreteit). A két utolsó zsoltárkönyvben (Zsolt 90-106: negyedik könyv; Zsolt 107-145: ötödik könyv) megnövekszik az Istent dicsőítő himnuszok és a hálaénekek száma. És maga a Zsoltár-könyv a végén az öt himnikus zsoltár, a 146-tól 150-ig terjedő Isten-dicséző zsoltárok nagyszabású fináléjával zárul. A Zsoltárkönyv így a panaszkodástól a dicsőítésig tartó imádságos útat képviseli: keresi az élet-tagadás közepette az élet igenlését, – a ragaszkodást az alapvető helyzethez, hogy az élet Isten nélkül nem élhető meg és hogy az Isten attól, aki őt keresi, nem zárkozhat el tartósan. Ez az imaút példászerűen ismerhető fel a panaszszoltárok felépítésében. A legegyszerűbb formában a panaszszoltár három célirányos lépést tesz meg. Kezdődik a panasz-emeléssel, melyben a baj, illetve a szenvedés kap megfogalmazást, - folytatódik a könyörgéssel, a kérés előterjesztésével, mely a szenvedés végét és a nyomorúság megszüntetését akarja kikönyörögni - és tetőpontra jut a bizalom megvallásában és az Isten-dicsőítés ígéretében. Lássuk ezt 13. zsoltár kapcsán:

1. lépés: Panasz emelés

2. „Meddig feledkezel meg rólam, Uram Jahve, mindörökre?
Meddig rejtet el arcodat előlem?
3. Meddig emészti még lelkem a fájdalom
és szívemet a mindennapi gond?
Meddig uralkodik még rajtam az ellenség?

2. lépés: Könyörgés előterjesztése

4. Tekints rám, Uram Jahve, én Istenem és hallgass meg!
Adj világosságot szememnek, nehogy halálba szenderüljek,
5. s ellenségem azzal dicsekedjék . „Legyőztem!”
Ne örüljön ellenfelem azon, hogy elestem,

3. lépés: Bizakodás kifejezése

6. hiszen irgalmasságodban (jóságodban) bizakodtam,
Uram Jahve.
Segítséged legyen öröme szívemnek,
Hogy énekeljek az Úrnak, aki jót tett velem.”

A panaszszoltárok „panaszkodó” részében leírt szükségállapotok az elemi/alapvető szenvedélmények különböző kifejeződései. Ilyenek: a szegénység és jogfosztottság, a hatalmaskodó és kíméletlen ellenféllel szembeni tehetetlenség és kiszolgáltatottság, a szóbeli megfélemlítés és rágalom, a társadalmi kirekesztés és peremrecsúzás, súlyos testi és lelki betegség, bűnbeesés és hasonló. Legtöbbször a bajok leírásai úgy helyezkednek egymásra, hogy az egy-egy zoltár több élethelyzet számára is nyitott marad (a szükségállapotok rendszerint önmagukban is összetettek). Maguk a leírások gyakran olyan formát öltenek, hogy egyfelől emlékezetbe idézzenek konkrét szenvedés-tapasztalatokat, és hogy másfelől felerősítsék az „élmény távlati ábrázolását” bizonyos képek és metaforák segítségével (pl. a baj megjelenítése háborús vagy vadász-képekben, vadállatok támadásának képében).

A régi keleti világot jellemzi a „konstellatív”, a dolgok „együttállásában szemlélt” személy-fogalom, mely az egyént mindig a társadalmi és vallási konstellációkban, együttállásokban, adott körülmények közegében nézi. Ennek megfelelően a zoltárok is a bajt legtöbbször a szereplő alakok együttállásában konkretizálják, amely az imádkozót kapcsolatba helyezi az Istenével és az általa ellenségesnek érzett környezetével. Így a szenvedést okozó baj felpanaszolása során az előterjesztett szenvedésnek *hármás dimenzióját* lehet megkülönböztetni. A panaszos előadás a bajt mint zavaró, illetve ártó, romboló tényezőt három viszonylatban nézi, amelyekben az emberi élet zajlik, nevezetesen az Istenhez fűződő kapcsolatban, a viszonyulásban más emberekhez és az embernek kapcsolatában önmagához mint eleven, érző lényhez. – A nyomorúságnak az önmagunk életébe való betörése alkotja a szenvedés *antropológiai* (az ember oldaláról nézett) dimenzióját. A szenvedés antropológiai mélységét a szenvedő ember úgy éli meg, mint „szívében” érzett fájdalmat és bánatot (a „szív” az emberi élet értelmi és akarati központja) és mint „*lelkének*” (héber: nefes = életető lélek, az életakarát, életerő) elerőtlenedését, meggyengülését, sőt feldúlását. - A *szociális* (embertársi) viszonylatban a szenvedés dimenziója abban jut kifejezésre, hogy a bajt szenvedő ember az ellenségtől körülvéve és elnyomva látja magát, átéli elhagyatottságát, megaláztatását és meg nem értettségét, olyannyira, hogy úgy érzi, miként részben a tuzló képek is kihangsúlyozzák, hogy egyenesen háborút viselnek ellene és őt

a halálba akarják kergetni. - A zsoltárok a legmasszívabban panaszzolják fel, hogy a szenvedő alanyok a szenvedésüket olyan szituációnak érzik, mely távol van az Istentől, helyzetükben úgy érzik, hogy Isten elhagyta őket, haragszik rájuk és eltaszította őket magától (ez a *teológiai* dimenzió, az emberi bajnak az Isten viszonylatában való szemlélése).

Természetesen: a zsoltárokat imádkozó emberek nem elkülönülten, magukba roskadva, vagy a végzetnek kiszolgáltatva számolnak be a szenvedésről, hanem bajukat panaszként és vádként Istenük elé tárják, mert élethelyzetüket egyrészt úgy élik meg, mint ami ellentétes az életfelfogásukkal és másrészt nem akarják elveszíteni a reményt, hogy Isten véget vehet szenvedésüknek és véget is fog vetni. Ez különbözteti meg a bibliai panaszkodást az irányt vesztett, céltalan jajgatástól, amely csak önmaga körül forog -, és az önsajnálattól, mely nem keres semmiféle kiutat a szenvedésből. Alapjában véve a bibliai panaszemelés mint *segélykiáltás* Istennek közvetlen megszólításával áttör az Istenhez. Már egyedül Isten nevének segítségül hívása Isten jelenlétébe állítja a hívőt. Megjegyezzük: A panaszkodó lélek mindjárt az elején hozza a (világ és ember felé forduló) *Jahve* istennevet vagy pedig úgy közeledik az Istenhez, mint akiben a megmentőt, a segítő társat látja: pl. „Istenem, te vagy az én Szabadítóm”, „én Istenem”.- A panaszos fohász a „meddig még?” és „mi végett/miért?” sürgető kérdésével pedig feltöri a szenvedés zárt körét és arra alapoz, hogy Isten ebből a szituációból ki fogja vezetni.

Ezért következik a panaszkodásra második lépésként a könyörgő *kérés előterjesztése* a nyomorúság megszűnetéséért, mely legtöbbször a szenvedés hármas dimenziójában jelentkezik. A kérések főhangsúlya általában nem abban van, hogy Isten járjon el az imádkozó ember ellenségeivel szemben, hanem azon a benső bizonyosságon, hogy éppen a szenvedésben veszi körül őt az Isten közelsége és megtartja őt, - és az ezeket a kéréseket előterjesztésre ösztönző reménykedésen, hogy Isten megváltoztatja a szituációt, sőt fel fogja azt számolni.

Amikor a zsoltárt imádkozó ember ehhez a ponthoz érkezik és ezeket a szavakat sajátjává teszi, akkor a panaszszoltár elvezeti őt a *harmadik lépéshez*, amely számunkra egyszerre bámulatra méltó és zavaró is. A panaszszoltárok, melyek Isten vádaskodásával kezdődnek:

„Miért hagytál el engem? Meddig feledkezel meg rólam? Összetörtél engem!”, minden átmenet nélkül egyenesen hitvallással végződnek: „Bizalmamat Beléd vetettem. Meghallgatál engem. Megmentettél”, továbbá a magasztalás megígéréseivel: „Egész életben dicsőíteni foglak Téged!”. Az ezegézis ezt a meglepő feszültséget, mely az elején levő drámai panasztól a végén levő emfatikus, nagy indulattal előadott bizalom-nyilatkozatokig húzódik, korábban „érzelmi hangulat-váltás” kategóriájával magyarázta – vagy feltételezte a panasz-kérés előterjesztése és a szentélyben tett dicséret-ígérete között a kultikus proféta által elmondott ún. üdvorákulumot, azaz szerencsés fordulatot meghirdető isteni mondást. Ez kevésbé valószínű, de egyenesen ki kell zárni a most már a Zsoltárfkönyvben található szövegek vonatkozásában – és tekintettel a panaszszoltárok mai imádságos elmondására. Amikor eljutunk az imában az Istentől való elhagyatottság panaszától a megmentő Isten-közelség bizalomteljes reménykedéséig, akkor inkább az tűnik ki, hogy miről is van szó a bibliai panaszszoltárokból: itt egy megmentő, felszabadító imamozgás indul el, melyet a zoltár ki akar váltani és el akar érni. A panaszszoltár az Isten-közelség átélésének akar teret biztosítani. Az egyes panaszszoltár rövid, tömör nyelvi rögzítését adja annak a folyamatnak, mely a szenvedők számára gyakran nagyon hosszú ideig eltarthat. Ezért kell a zoltárokat mindig újra és újra imádkozni, hogy a megmentő Isten-bizalomnak ehhez a harmadik lépéséhez eljussunk. És nem ritkán megtörténik, hogy a már elnyert Isten-bizalom talaja hirtelen meginog alattunk – és az imádságos Istenkeresés folyamatát újra előlről kell elkezdni, mert életünk éppen, miként a Zsoltárfkönyv mutatja, a panaszemelés és dicsőtítés között zajlik, és az élet egy olyan út, mely elvezet a panaszkodástól a magasztalásig. A panasz – könyörgés – bizalom dinamikája egyébként nem csak egyes panasz- és könyörgő-imák struktúráját alkotja, hanem sokszor szerkesztési elv is, ami szerint a Zsoltárfkönyv egyes zoltárait zoltárcsoportokban állították egymás mellé.

(Folytatás a következő számban)

Tarjányi Béla

Írás, Szentírás – Nyelvi, kultúrtörténeti vázlat

Mindannyian tudjuk, hogy az emberiség életében milyen nagy szerepet játszottak az olyan jelentős találmányok, mint a számítógép, az atomenergia, az elektromosság, a gőzgép, a kocsí, a kerék stb., vissza egészen a kőbaltáig. Hasonlóan jelentős állomások vezettek az emberi kapcsolattartás mai, kifinomult eszközeihez is: világháló-mobiltelefon, televízió-rádió, távíró, sajtó-könyvnyomtatás, írás, tagolt beszéd.

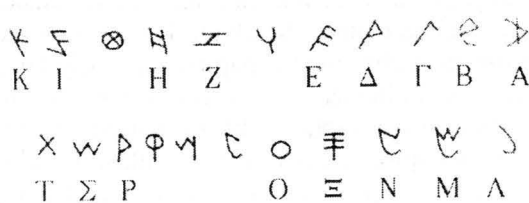
A keresztény ember számára a felsoroltak közül kiemelt jelentősége van az írás kialakulásának és elterjedésének. Ez tette lehetővé, hogy az emberi szóban testet öltött isteni kinyilatkoztatás rögzítésre kerüljön, megszülessék a Szentírás, amely évezredek óta forrása és vezérfonala az Isten közeledésére szeretettel és készséggel válaszoló emberek hitének és életvitelének.

Az írás kezdeteit ma kb. Kr.e. 4500-ig tudjuk visszavezetni. Ebben a korban a Közel-Keleten, a Tigris és az Eufrátesz folyók mentén elterülő termékeny vidéken alakultak ki a sumérok virágzó városállamai. Ezek közül a legjelentősebbek Eridu, Ur, Uruk és Nippur voltak, a sumér korszak és kultúra központjai. Az itt lakó népek használták először az ún. token-eket, számolótáblákat megtermelt ill. forgalmazott termékeik, adásvételi ügyletek számontartására. Aprócska, kiégetett agyagtáblák voltak ezek, melyek mindegyikén az adott termék vagy termés (pl. olaj, gabona, fa stb.) adott mennyiségének a jele volt látható. A kis táblácskákat erre a célra készült cserépedénykében őrizték. Számptalan ilyen számolótábla került elő az egykori Mezopotámia területén a Kr.e. 4000-3300 közötti időkből.

Később a számolótáblákra már nem is volt szükség: a megfelelő számú jelet előbb az edényre, majd az azt helyettesítő nagyobbacska (kb. tenyérrni) agyagtáblára írták. A jelek általában hasonlítottak ahhoz a dologhoz, amit jeleztek (árpakalász, ökörfej, hal stb.). Megszületett a képirás, a piktográfia, amelyben minden jel egy adott dolgot jelent. Innen már csak egy lépés volt a szótagírás kialakulása. Ebben a jelek egy-egy szótagot jelölnek, a szótagjeleket egymás mellé írva ill. olvas-

va értelmes szavakat kapunk. A szótagírás eddig ismert legrégebbi tanúja az ún. Qusin-tábla Kr.e. 2600-ból, rajta ezzel a két szótaggal: qu-sin.

A döntő áttörés azonban az volt, amikor az emberek rájöttek, hogy nem kell annyi jel, ahány szó vagy szótag szerepel a beszédben. Elég 22 jel ahhoz, hogy az emberi beszédet lejegyezzük, ha az egyes jelek a beszédnek nem a szavait vagy szótagjait, hanem a hangjait jelölik. Azért volt elég a 22 jel jel, mert ekkor még csak a mássalhangzókat írták le – bár ez jócskán megnehezítette a szöveg olvasását. Valójában ekkor, a mai ábécék elődjének megszületése által válhatott és lett is közkinccsé az írás. A sumér korban az írni-olvasni tudás még kevesek kiváltsága volt – és igen nagy előnyt jelentett –, mert a kb. 1500 jelet (piktogrammot) meglehetősen nehéz volt elsajátítani.

A föníciai (óhéber) ábécé és görög megfelelői

A későbbi, ún. ékírásos (akkád) korszakban a kép-jeleket felváltotta az ékírásnak kb. 600 különböző jele (ékalakú vonalak különböző kombinációi, amelyek az egykori kép-jeleket utánozták). De még ezt a 600 jelet is nagyon fáradságos dolog volt megtanulni. A hangokat jelző 22 jelet viszont bárki könnyedén megjegyezhetette. Ezáltal mindenki számára lehetségessé vált az írás-olvasás elsajátítása és mindennapos használata. Ez elsősorban a gazdasági életben, a kereskedelemben és a közigazgatásban volt nagyon hasznos, de kulturális és vallási téren is jelentős előnyrel járt.

A 22 hang jelölésének elvét ékírásos jelekkel is alkalmazták (ilyen írást látunk például a Ras-Samra-i, más néven ugariti leleteken), de az ábécé világhódító útjára egy másik változatban, az ún. föníciai vagy óhéber ábécé jeleivel indult. Ezekből a jelekből (betűkből) alakult ki a

közel-keleti és európai nyelvek összes ma használt ábécéje (héber-arám, szír, szamaritánus, görög, kopt, etióp, latin, cirill stb.).

Az egyszerű, bárki által elsajátítható írás kialakulása és általános használata nagy mértékben megkönnyítette Jézus tanításának írásba-foglalását és írásban való őrzését, terjesztését.

Az írás hordozója – Ha tudunk írni, írjunk! Az emberek írtak is az évezredek folyamán minden elképzelhető anyagra: kőoszlopra („szté-lé”), sziklára, kőlapra, cserépdarabokra, állati bőrökre, fakéregre¹, fémlemezre², csontra, égetett téglára, fatáblára, agyagtáblákra, növényi rostokból (papiruszból) készült lapokra. A korábbi időkben a leggyakrabban használt alapanyag az agyagtábla volt, később pedig a papirusz, mert ezek korlátlan mennyiségben rendelkezésre álltak, viszonylag olcsón. Az agyagtábla könnyen elkészíthető, és tűzben kiegészve rendkívül tartós is, szinte elpusztíthatatlan. Tárolása és szállítása viszont sokkal körülményesebb, mint a papiruszé, amely később felváltotta. Papiruszlapra olyan hosszabb szöveget is le lehetett már jegyezni, amelyhez korábban több, esetleg több tíz kilogramm agyagtáblára lett volna szükség. A papirusz tárolása és szállítása is sokkal egyszerűbb, mint a régi agyagtábláké. Nagy hátránya viszont a nagyfokú sérülékenység: a használat során hamar töredezik, nedvességre igen érzékeny.

Ezért volt igen kedvelt alapanyag az állatbőr, amely könnyűsége mellett igen tartós és időálló is. Az állati bőr megfelelően előkészítve és kimunkálva, lapokra vágva sokkal maradandóbb, mint a papirusz, a kezelése is jóval egyszerűbb, a rendszeres használatot jól tűri. Sőt, az egyes lapokat egymáshoz lehetett varrni, és az így kapott hosszú, akár 40 m-es teleírt bőrcsíkot tekercsbe hajtani. Egy ilyen tekercsen igen hosszú szöveget, írásművet lehetett megőrizni, őrizni. Az íráshoz használt állatbőrök készítésében kitűnt a kisázsiai Pergamon városa, innen származik a pergamen elnevezés. A pergamen használata azonban nem lehetett annyira általános, mint a papiruszé, mert jóval drá-

---

¹ Vö. latin „liber”, könyv: „1. síkhéj a fán, a kérgen alul (...). 2. több levélből álló könyv, irat. Inen általában írásbeli értekezés, még pedig különösen A) - levél. B) sorjegyzék, jegyzék, lajstrom. C) császári leirat, rendelés. D) ügyirat, oklevél, szerződés. E) gyakran yallásos vagy jóslati könyvek. 3. könyv.” I. Finály H. latin szótára

² Pl. a Kumránban talált „Háborús tekercs”, amelynek anyaga bronzlemez.

gább volt, és nagyobb anyagi befektetést igényelt. Mindenesetre Pál apostolnak is voltak pergamen tekercsei, amint ezt a 2 Tim 4,13 tanúsítja.³

A könnyen hozzáférhető és olcsó papirusz általános használata nagy előnyt jelentett Jézus követői számára, és megkönnyítette az újszövetségi szent iratok létrejöttét és terjedését.

Írások gyűjtése, őrzése – Az írások, írásos alkotások, írott szövegek gyűjtése és őrzése nem újkeletű, természetes igényként jelentkezett az ókorban is. A gyűjtést és az őrzést politikai, vallási vagy kultúrláris szempontok indokolták. Ennek megfelelően nagy gyűjtemények, könyvtárak születtek már a régi időkben is, elsősorban az uralkodók palotáiban, istenségek szentélyeiben, valamint a kulturális-szellemi központokban. Néhány ismert ókori könyvtár:

A Kr. előtti második évezred közepéig *Nippur* városa volt a sumérok vallási-szellemi központja. Itt állt az Ekkar-templom, Enlil sumér főisten szentélye. A város romjainak feltárása során megtalálták hatalmas könyvtárának anyagát, kb. 40.000 szövegekkel teleírt agyagtáblát. – A Kr. előtt második évezred utolsó évszázadaiban készült az a nagymennyiségű ékírásos agyagtábla, amelyet Ras-Samrában találtak a múlt század negyvenes éveiben. (Ugariti szövegek: megfejtésükhöz jelentős mértékben hozzájárult a budapesti Pázmány Péter Egyetem professzora, Aistleitner József.)

Az *alexandriai könyvtár* – A Nagy Sándor által alapított egyiptomi Alexandria vált kora legjelentősebb szellemi-tudományos központjává, elsősorban Ptolemaiosz Lagi és Ptolemaiosz Euergetész fáradozása nyomán. Két nagy könyvtára is volt. Szerapisz isten templomában a könyvtár 42.800 kötetes gyűjteménnyel rendelkezett. Ez az anyag megsemmisült, amikor Iulius Caesar a várost megostromolta, de Kleopátra a szentélynek ajándékozta a pergamoni könyvtár 200.000 kötetét. A legenda szerint ezt a könyvtárat gyűjtotta fel Amru, Omár kalifa vezére (641-ben). Más híradások szerint ez a könyvtár már 389-ben megsemmisült, amikor egy bizonyos vakbuzgó keresztény, Theofilosz fel-

---

³ Az apostol kéri Timóteust, hogy vigye el hozzá, amit Troászban hagyott: „Hozd magaddal a tekercseket, főleg pedig a pergameneket [τα βιβλία μάλιστα τας μισθράνας].”

gyűjtötte.⁴ – A tulajdonképpeni alexandriai könyvtár az ún. Múzeionban volt, és 400.000 kötettel (beleértve a sokszorosított példányokat is). A Múzeion anyagát kiművelt férfiak tisztos ellátásért gondozták, javították. Az intézmény célja volt összegyűjteni a kor meglévő irodalmi kincseit, és azok megértéséhez, magyarázatához a meglévő ismereteket megszerezni. A gyűjtésről és rendszerezésről a könyvtár igazgatói gondoskodtak, mint pl. Zenodotosz, Arisztophanész, Arisztarkhosz. Művelték a grammatikát, a retorikát és a csillagászatot. Itt készült a Biblia (Ószövetség) görög fordítása is, a Szeptuaginta. Pál munkatársa, Apolló Alexandriában tanult retorikát. – A Múzeion – felbecsülhetetlen értékű könyvtárával együtt – Aurelianus idejében kitört villongások során pusztult el. (ÓL 96-97.o.)

Herculaneum – A császárkori Róma is igyekezett megszerezni és egy nagy gyűjteményben hozzáférhetővé tenni minden korábbi és kortárs szellemi alkotást. A római császárok csodálatos könyvtára Herculaneumban volt, a ottani császári palotában. A hatalmas, U alakú épület egyik szárnyában a görög szerzők, a másikban a latin szerzők műveit őrizték, összesen több százezer pergamen és papirusztekercset. A palota a benne lévő anyaggal együtt a Vezuv kitörése során pusztult el. Egyik szárnya máig a 10 m-es vulkáni hamu alatt rejtőzik. A másik szárnyat a 19. században kiásták, a szénne égett tekercseket először fahasáboknak hitték, majd megpróbálták szétfeszegetni, de ezzel végleg tönkretették őket. A megmaradt anyag feltárásán ma különleges eljárásokat alkalmazva dolgoznak a kutatók.

Az efezusi könyvégetés – Az Apostolok cselekedetei szerint amikor Pál Efezusban működött, az apostol fellépése nyomán „azok közül, akik a rendkívüli dolgokat hajhászták, sokan összehordták a könyveket, és mindenki szeme láttára elégették. Megbecsülték azok értékét is, és úgy találták, hogy az értékük ötvenezer ezüst” (Csel 19,19). A leírás arról tanúskodik, hogy nagy mennyiségű vallásos jellegű irat forog közkézen a városban. Az is lehetséges, hogy ezeket a könyveket valamelyik pogány szentély könyvtárából szórják ki és égetik el.

---

⁴ Sz.J., Alexandria, in: Ókori lexikon, I.k., 96.o.

Megszokott dolog tehát az iratok, írásos anyagok másolása, gyűjtése, őrzése, tanulmányozása. Az újszövetségi iratokat is másolni, terjeszteni, gyűjteni fogják majd, mihelyt azok megszületnek.

Biblia, Szentírás

A./ Könyv, görögül biblosz (βίβλος) – A biblosz szót a görögök az egyiptomi nyelvből vették át. Eredeti jelentése: papirusznád, a papirusznád szára. Melléknévi alakja: βίβλιος = papirusznádból készített. Kezdetben a szót ipszilonnal (υ) írták: βύβλος, később azonban uralkodóvá vált a βίβλος írásmód (í-ző alak, ún. itacizmus). A Kr. utáni 1. században még mindkét alakot használták (pl. Josephus Flavius).

Korábban hétköznapi célokra leginkább fatáblát használtak íráshordozóként. Vö. Iz 30,8: Most menj, írd fel ezt előttük egy táblára (Πῶ = fatábla), és egy könyvbe (ἑξῆς) vésd be...” A fatáblát a görögöknél a Kr. előtti 6. században váltja fel a papirusz. Miután az írás alapanyagaként a papirusz vált általánossá, a βίβλος (βίβλιος) szó felveszi az „írás”, „okmány”, „leirat”, „levél”, „könyv”, „könyvtekeres” jelentéseket. Vö. Iz 18,2: „követeket küld a tengeren, papirusz-küldeményeket (ἐπιστολαὶ βίβλιαι) a vizeken.” Egy idő után pedig már minden írást és íráshordozót (agyagtábla, állatbőr, pergamen), sőt, minden írásművet „biblosz”-nak neveznek.

Szent könyvek – Josephus Flavius az esszénusokról azt írja, hogy közülük egyesek „ifjúságuktól fogva a szent könyvekkel és a próféták írásaival foglalkoztak” ((ZsidHáb II,159, l. Révay, 155.o.). A szent könyvek (βίβλιοι ἱεραὶ) kifejezés itt az Ószövetséget jelenti, de valószínűleg szekta saját írásait is, hiszen Josephus írásának egy másik helye szerint a szekta tagjai megesküsznek, hogy a „rend könyveit (τὰ τῆς αἰρέσεως αὐτῶν βίβλια) és az angyalok neveit” megőrzik (ZsidHáb II,142, uo. 153.o.). Közismert, hogy a császárkori Birodalom területén „szent könyvek” is forgalomban voltak, elsősorban a pogány istenek kultuszával kapcsolatban. A Csel 19,19-ben szereplő elégetett könyvek (αἱ βίβλιοι) is ilyenek voltak. Az Ószövetséget egyébként Josephus is, Philón is számtalanszor nevezi szent könyveknek (αἱ ἱεραὶ βίβλιοι). Josephusnál Mózes könyvei: Rég 1,26.82; 2,347; 3,81.105 stb.; az egész Ószövetség: Rég 1,139; 9,28.46 stb.

Philón, amikor Mózes könyveiről beszél, az „Öt-tekercs”, Pentateuchus (Πεντατεῦχος) kifejezést használja.

Az Ószövetség könyveit (Jeremiás könyvére utalva) már Dániel is egyszerűen „a Könyvek”-nek nevezi (héb. ספרים , gör. αἱ βιβλίοι). Az Újszövetségben visszatükröződik az általános gyakorlat, hogy Mózes könyveit és a többi ószövetségi könyvet is „könyv”-nek (βίβλος) nevezik: „Mózes könyve”, Mk 12,26; „Zsoltárok könyve”, Lk 20,42; Csel 1,20; „Izajás beszédeinek könyve”, Lk 3,4; „a próféták könyve”, Csel 7,42. (A Mt 1,1 a családfát is „könyv”-nek nevezi, követte a megfelelő héber kifejezést: ספר חמשה.)

B./ Könyv, görögül biblion (βιβλίον) – A βιβλίον szót a βίβλος kicsinyített alakjának szokás tekinteni („könyvecske”), de ez az újszövetségi korban nem volt már érezhető: a szó ugyanúgy, mint a βίβλος, egyszerűen könyvet, könyvtekercest jelentett. Ha „könyvecské”-ről beszéltek, további kicsinyítésre volt szükség: βιβλίδιον, βιβλαρίδιον, ld. Jel 10,2.10. Erre a korra a görög nyelvben a βίβλιον lett a legáltalánosabban használt szó a „könyvtekercs”, „könyv”, „írás” jelölésére. A LXX ezt a szót használja akkor is, amikor a szövegben Biblián kívüli írásokra történik utalás (Szám 21,14; 2 Kir 1,18 stb.). Jelölhet a szó archívumot, könyvtárat is (Rég 8,55.159; 1,10; 12,12 stb.; Josephus összes írása: Vita 361; 364), valamint levelet (2 Kir 11,14G; 3 Kir 20,8G stb.) és dokumentumot (pl. házasságkötésről: Tób 7,13G; válólevél: MTörv 24,1.3; Mk 10,4; Mt 19.7).

Összefoglalás: A "biblia" szó jelentésváltozásai

BIBLOSZ – egyiptomi eredetű görög szó (nőnemű), jelentése: papi-rusznád; könyv, irat, stb.

BIBLION – görög szó, kicsinyítő képzővel (semleges n.), jelentése: könyvtekecs; könyv, irat.

BIBILIA – görög szó, tsz. semleges alak, jelentése: könyvtekercek, könyvek, Könyvek

BIBLIA – görögből átvett latin szó, t. sz. semleges alak, jelentése: Könyvek, Biblia

BIBLIA – magyar szó, 1. sz., jelentése Biblia, Szentírás (vö. ném. *die Bibel*, olasz *Bibbia*, francia *la Bible*, angol *the Bible* stb.).

É l ő I g e

BIBLIAISKOLA

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat

Izsák feláldozása – vagy Ábrahám próbatétele (Ter 22)

A.) Alapgondolat

A drámai cselekmény kibontása Ábrahám és Izsák indulásával kezdődik. Ábrahám nemcsak eltaszítja majd fiát, mint Izmaelt, hanem benne el fogja veszíteni az ígéret beteljesülését. Ellenvetés és zokszó nélkül indul mégis. Senkivel nem tudja megosztani benső terhét, nem beszélhet róla. Három napig vándorolnak. Először két szolga is van velük, de őket mellébeszéléssel távol tartja.

Izsák ártatlan és gyanútlan kérdése még tovább növeli a feszültséget – Ábrahám kitérő válasza szinte prófétai jellegűvé válik a későbbiekben. Az ősatya különleges vezetettsége érződik a próbatétel sötétségén át. Mindvégig kitart igenje mellett, a befejező drámai aktusnál is. Az áldozat előkészítésének aprólékos részletezése szinte az elviselhetetlenségig fokozza a feszültséget.

Az áldozati kés nemcsak a fiú testét, hanem az ő lelkét is át fogja járni. Izsák saját áldozati fáját viszi, ráfektetik – újszövetségi párhuzam → Jézus kereszthalála. De Izsák passzív. Jézus áldozati készsége csak Ábrahámmal állítható párhuzamba, aki teljesen kész Izsákban önmagát odaadni (az antik élet az utódokban válik teljessé).

Izsák feláldozásánál Isten nem magát a cselekedetet, hanem az elhárítást akarja, belső szabadságot a ragaszkodás tárgyától: bizonyítsd, be, hogy mindennél jobban szeretsz. (Szt. Ferenc nem csonkította meg magát, mint sajnos Origenész, aki szószerint értelmezte magára Jézus szavait).

„Aki jobban szereti apját vagy anyját, mint engem, nem méltó hozzám. Aki jobban szereti fiát vagy lányát, mint engem, nem méltó hozzám” (Mt 10,37).

„Ha kezed vagy lábad megbotránkoztat téged, vágd le és dobd el magadtól” (Mt 18,8)

Az Újszövetségben az istenfélelem nem félelmet, hanem az ebből fakadó engedelmességet jelenti. A kossal nemcsak pótlékot ad, hanem főleg köszönetet és hálát ad a jószágért. Minden látszat ellenére ebben van Isten legbensőbb valósága: „Mi, akik hittünk, megismertük a szeretetet, amellyel Isten szeret bennünket (1 Jn 4,16). Ugyanígy, látszólag embertelen követelmény által nyilatkoztatta ki: „Mert úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött fiát adta, hogy mindaz, aki őbenne hisz, el ne vesszen, hanem örök élete legyen” (Jn 3,16), tehát a saját Fia halála által. Ez Jeruzsálemben történt, amelyet (2 Krón 3,1) a Móriával azonosítottak. Mória = Jahve lát, szimbolikus név, és Jeruzsálem akart Ábrahám emlékhelye lenni. A kereszténység így tekint Jézus golgotai halálára.

B.) Szentírási szöveg: Ter 22

C.) Bevezetés

1.) Irodalmi nézőpontból a Ter 22 lényege szerint *elohistának* (az Elohim elnevezés szerint, melyet Isten neveként használ) tekinthető. Teológiai témájának fő vonala az istenfélelem és a próbatétel. Fontos még tudnunk erről a részről, hogy a Ter 22 csak jóval később, a királyok korában lett összegyűjtve.

A kezdőmondat „Miután mindezek megtörténtek” a szöveget az ígéretek nagyobb összefüggésébe helyezi Isten és Ábrahám kapcsolatában.

„Isten próbára tette Ábrahámot:” ez rögtön az elején nem csak teológiai jelentést ad, hanem egy olyan beállításhoz is helyezi a történetet, hogy Isten nem akarja igazán az emberáldozatot. Tehát a kérdés, amit ennél fogva feltesz, nem Izsák „feláldozása” hanem a probléma, hogy vajon Ábrahám erejét meghaladja-e ez a vele szemben felállított köve-

telmény. Isten szavai egyértelműen és eltéveszthetetlenül megmondják „mire megy ki a játék” Ábrahám számára: az egyetlen és szeretett fiú az áldozat, aki ezért az ő egész jövője, az ő élete. Mint az előző szövegekben, Ábrahám itt is szó nélkül és azonnal követi, amivel megbízzák.

J. Schnorr von Carolsfeld: Izsák feláldozása

Ábrahám és Izsák útja elkezdődik. És elkezdődik a *dráma* is, ami Isten szavának „ütése” után távolodva a jelenet helyétől, mint egy kamera, egyre közelít. Eleinte egy egész embercsoport megy (szolgák is), a végén már csak egyedül Ábrahám és Izsák. Az indulástól a hegy megpillantásáig három nap telik el; fokozódik a feszültség kettőjük hallgatása és rövid beszélgetése nyomán. Ábrahám kitérő válasza Izsák ártatlan kérdésére az áldozati állattal kapcsolatban tovább növeli az olvasóban/hallgatóban a feszültséget. „Így mentek ketten együtt” fordulat nyitja meg és fejezi be a párbeszédet.

A 9. versben az áldozat előkészítésének kínosan aprólékos részletezése (egészen közelről avatja be a hallgatót) után szinte egymást érik

az igék, a cselekmény és a drámaiság egyre gyorsabban pereg és siet egyenesen a „leölés” szándékához.

Mint egy ütés hangzik fel Isten küldöttének szava, ami megtiltja Ábrahámnak a gyermekáldozatot. A felszólítás és Ábrám készsége ugyanolyan, mint kezdetben. Miután Ábrám kiállta a próbát, a régi ígérek megújítását kapja jutalmul.

2.) A szöveg nem csak a bevezetés és a befejező ígérek által (a korábbi ígérek megismétlése) helyeződik egy tágabb összefüggésbe (tehát csak egy, a sok istentapasztalat közül), hanem művészi kompozíciója által is kiemelkedik. Habár a feszültség fokozása a párbeszédekben a 10. versig megy, formai szempontból a szövegnek más közepe van. Koncentrikusan van kialakítva:

1a	cím: az Istenfélelem próbája
1b. 2	a párbeszéd megnyitása, az áldozat parancsa
3-6	indulás és vándorlás
7-8	Ábrám és Izsák közti beszélgetés
9-10	megérkezés, előkészület az áldozathoz
11-12a	a párbeszéd megnyitása, az áldozat visszavonása
12b	az istenfélelem megerősítése
13k. 19	kicsengés (15-19 kibővítés)

A szűkszavú beszélgetésben útközben, a 8. versben Ábrám egész valója kifejeződik, jóllehet ő maga egyáltalán nem lát semmit, talán nem hiszi, de tiktokban reménykedik. Ábrám Istenbe vetett bizalmát mutatja, hogy ahogy Izsák életét Istentől kapta, úgy most is az ő kezébe helyezi az életét és sorsát.

3.) A szövegből adódó *értelmezések* a következő nézőpontokból keletkeznek:

1. *Nézőpont*: Az ember/gyermekáldozat felváltása az állatáldozattal (A következő szövegek tanúskodnak arról, hogy Izraelben kivétel nélkül halálbüntetés terhe mellett elítélték a gyermekáldozatot: MTörv

12,31; 1 Kir 16,34; 2 Kir 16,3; 17,17; Lev 18,21). A Ter 22. arról tanúskodik, hogy egy nem izraeli hagyomány visszatért.

2. *Nézőpont*: Egy kultikus szokás etiológiája, az elsőszülött állatáldozattal való kiváltásáról (vö. Kiv 13,12k).

3. *Nézőpont*: Minthogy a történet eredeti helye a kultuszban kioltódott, eredeti kultuszetiológiai összefüggését elvesztve, marad a boldogtalan apa sorsa, egy próbatétel története (ezért kerül Ábrahám engedelmessége próba elé).

A történetbe egy helyetiológia is bele van szöve: a héber szó, *Morijah = Jahve lát* (szimbolikus név). Azt, hogy Moria, mint ősi hely létezett-e, azt nem lehet tudni. Egy későbbi szöveg, a 2 Krón 3,1 az áldozat helyét a jeruzsálemi Templom hegyre teszi, az áldozat és a megjelenés helye teljesen azonos.

A történet a második részben végül megérkezik az egyébként már sokrétű érdem-jutalom gondolat ill. jelentés lehetőségéhez. Ez a jelentésmoделl a 15-18 versekkel együtt csak sokkal később lett a szöveghez fűzve.

4.) Általában véve, tőlünk a Ter 22 istenképe nagyon idegen. Micsoda dolog egy Istentől, hogy egy apát, látszólag minden kiút nélkül ilyen helyzetbe hoz, csak azért, hogy próbára tegye? Nem egy önkényes Isten játszik itt egy iszonyatos és elviselhetetlen játékot? Isten és az ő áldásadása ellentmondani látszik, amikor Ábrahám istenfélelmét próbára teszi. Minden afelé halad, hogy Ábrahám egzisztenciáját tönkretegyje. Mert neki Izsák Isten támogatásának megtestesítője. A hagyomány szerint Ábrahám nem csak egy ember, hanem Isten népének megtestesítője.

Mint ilyen, többszörösen megtapasztalta a történetében, hogy az ígéret földjét megvonják tőle. Isten a számára élet és halál ura, az Ő dolga adni és elvenni azt. Végül az is kérdés, hogy Ábrahám Istent csak mint adományozót - csak az ajándékokat akarja - szolgálja, vagy valóban Isten akaratát keresi. Ábrahám *egészen Istenre bízta magát*. Feltétel nélkül hisz. Ettől a Ter 22-t az első parancs élő példaként lehet érteni: Isten valóban Ábrahám Istene és a miénk – vagy egy kép (pl. végtelenül jószágos Isten)? Ábrahámnak le kell mondania a benne kialakult jószágos Isten képéről. Ábrahám nem játssza ki Isten ígéreteit

a követeléseivel szemben. A hallgatáson keresztül a történet érezteti velünk, megmutatja nekünk: akkoriban is szenvedtek az emberek a (jóságos) Isten hallgatásától.

Ismételten visszatérő kérdés, hogy nem arról van-e szó, hogy a történet nem is úgy volt, hanem Ábrahám egyszerűen egy hamis istenképet alakított ki magának és Isten az, aki ezt „helyre igazította”. A szöveg azt az üzenetet hordozza, hogy Isten nem akarja az áldozatot. Ábrahám, az ember, a felfoghatatlan által talál vissza Istenhez. Ábrahámot a szöveg „istenfélőnek” ismeri el. Ez nem csak egy olyan magatartást jelent, amely elismeri Isten szuverenitását, hanem Isten jelenlétében való éleést jelent.

Ábrahám így nevezi el a helyet: „Isten lát” (vö. Ter 16,13) ill. „engedi, hogy lássák”. A homályos újra láthatóvá vált.

5.) Izsák feláldozása - újszövetségi párhuzam

Ábrahám – Izsák

Atya – Fiú

} a szereplők mechanikus behelyettesítése:

Ábrahám úgy szerette Istent, hogy kész volt egyszülött fiát föláldozni neki.

Isten úgy szerette a világot, hogy egyszülött Fiát föláldozta érte.

Csakhogy!!

Míg Izsák passzív elszenvedője az eseményeknek, teljesen gyanútlanul viszi fel a hegyre a saját áldozati fáját,

addig Jézus tudatosan, önként vállalja az áldozatot és úgy viszi fel a hegyre a saját keresztjét.

Ebben a történetben a hit és a szeretet korrelatív egymással.

D.) Óravázlat

Feladat	Módszer	Eszközök, időtartam
1. Ének: Jó az Úrban bizakodni	ének kot- tából	Énekelj az Úrnak 484.o. 5 perc
2. Isten a hívőt próbák elé állítja - a téma megközelítése	csoportos beszélgetés az órávezető írás- nyításával	kép: Izsák fel- áldozásá- ról 20 perc
Sokunknak van már előzetes tapasztalata a Szentírásnak ezzel a nagyon mély elbeszélésével kapcsolatban. A következő <i>lehetőségek</i> vannak a vezető számára a téma bevezetéséhez:		
a.) A résztvevők elmondják, hogy milyen emlékeik vannak arról, amikor először találkoztak Izsák feláldozásának történetével pl. hittanórán, irodalmi alkotásban vagy képi ábrázolásban, stb.		
b.) A régi vallásos énekek az Istenbe vetett feltétlen bizalomról szólnak. A résztvevők beszélgetnek arról, amikor ez szembe kerül a hétköznapi kétkedéseivel, beszélgetnek a szenvedések próbatételéről, hogy hogyan fogadjuk azt a gondolatot, hogy Isten próbára tesz bennünket, hogy hogyan fordul át az életünkben valami rossz jóvá.		
c.) A teremben elhelyezünk egy nagy útjelző táblát ezzel a felirattal: Az életre vivő út. Ezenkívül még az élet ígéretéről szóló képeket helyezünk el pl. fakadó bimbó, gyermekarc, napfelkelte, fakadó vízforrás, stb. a következő feliratokkal: „Nálad van az élet forrása”,- „Aki téged megtalál, az az életet találja meg” - „Te megmutatod nekem az élet útját” stb. Miközben a résztvevők körüljárva nézegetik a képeket, kellemes zene szól. Aztán a zene hirtelen megszakad, megfordítjuk az útjelző táblát, melyen a következő felirat lesz látható: Zsákutca. Az élet képei a halál képeivel cserélődnek ki (közlekedési baleset, sír, lerombolt lakóház, stb.) a következő feliratokkal: Végül is minden értelmetlen - Abszurd - Holkausz - Földünk próbatétele, stb.		útjelző tábla, feliratos képek, zene

<i>Feladat</i>	<i>Módszer</i>	<i>Eszközök, időtartam</i>
<p>d.) A résztvevők rögtön találkoznak a szöveggel. Előadják a szöveget. Diaképek és zene segíti, hogy jobban beleélhessék magukat.</p> <p>A hangzóképek a következők lehetnek:</p> <p><i>dia:</i> Ábrahám és az utódok ígérete - csillagos égbolt.</p> <p><i>szöveg:</i> Miután mindezek megtörténtek ... 1. vers</p> <p><i>zene:</i> világos, oldott</p> <p><i>szöveg:</i> Isten megszólította ... 1. vers</p> <p><i>dia:</i> Ábrahám Izsákkal megy Mória hegyére</p> <p><i>szöveg:</i> Út Mória hegyére 3-8. vers</p> <p><i>zene:</i> lassan indul, egyre gyorsabb, teli feszültséggel, Sztravinszkij: Le Sacre du Printemps, Grieg: Peer Gynt</p> <p><i>szöveg:</i> Az áldozat előkészítése 9-10. vers</p> <p><i>dia :</i> Chagall: Izsák feláldozása</p> <p><i>zene:</i> jajgató, panaszos</p> <p><i>szöveg:</i> Az Úr angyalának megjelenése 11-14. vers</p> <p><i>dia:</i> Az áldozat megkezdése</p> <p><i>szöveg:</i> 15-18. vers</p> <p><i>zene:</i> visszatér az elején felhangzott világos, oldott zene</p> <p>Befejezésül rövid beszélgetés a megélt- látott - hallott tapasztalatokról</p>		<p>diák, zenék, szentírási szöveg</p> <p>csopartos megbeszélés az órávezető irányításával</p>

<i>Feladat</i>	<i>Módszer</i>	<i>Eszközök, időtartam</i>
<p>3. Szövegmunka A résztvevők kiscsoportban (3-4 fős) néhány megfigyelést tehetnek a szöveggel kapcsolatban:</p> <p>☞ 1. A drámai szerkezet megfigyelése (A mondanivaló erősen változik. Hol van feszültség, hogyan?) Lásd Bevezetés 1.</p> <p>☞ 2. Hogy tagolódik a szöveg? Felismerhető-e egy bizonyos állításra való koncentráció? Lásd Bevezetés 2.</p> <p>☞ 3. Milyen teológiai értelmezésmódot kínál a szöveg a Moria hegyi jelenettel? Lásd Bevezetés 3.</p> <p>☞ 4. Milyen istenkép rajzolódik ki a szöveg alapján? Lásd bevezetés 4.</p> <p>A végén összegzés, csoportos megbeszélés, a csoportvezető kiegészítésével</p>	<p>kiscsoportos munka</p> <p>csoportos megbeszélés az óravezető irányításával</p>	<p>szentírási szöveg, jegyzetfüzet, ceruza 55 perc</p> <p>tábla, kréta 20 perc</p>
<p>4. Izsák feláldozása - újszövetségi párhuzam Lásd bevezetés 5.</p>	<p>csoportos megbeszélés az óravezető irányításával</p>	<p>10 perc</p>
<p>5. Befejező ima, ének</p>	<p>kötetlen</p>	<p>kotta, gyertya gyufa 10 perc</p>

A Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat budapesti Központjában „Élő Ige” címmel **bibliaiskola** működik (szeptembertől júniusig minden hónap első hétfőjén du. 5-7-ig). Jelen füzetünk az ötvenharmadik óra anyagát tartalmazza.

Budapest, 2006. márc. 20.

Szeretettel:

Vágvölgyi Éva óravezető

Gelley Anna munkatárs, Tarjányi Béla szakmai vezető

Karcsi Bácsi

Aranyos őszi délután történt, akkortájt, amikor épp hogy megérkeztem a gerecsei kis faluba. Ilyenkor az öreg házban csend honolt. Gazdájukkal együtt bóbiskoltak talán még a pókok meg az egerek is. Váratlanul csöngettek. Összeszedtem magam, ám amint nyitottam a kopott deszkaajtót, cserbenhagyott az önfegyelmem.

Szurokfekete képű férfi köszönt rám. Előítéleteim, mint az emlékek ködében kigyulladó stoplámpák, veszélyt jeleztek. Atvillant az agyamon, hátha kéregető, talán árus, vagy még rosszabb áll előttem. Ez a pillanat aztán életem legnagyobb tévedésének bizonyult. A vendég elmosolyodva bontakozott, majd átadott egy nekem szedett virágcsokrot, meg egy ajándék könyvet. Belenéztem és elképedtem. Az európai ellenállók 125 búcsúlevelét kaptam. Ejha! Honnan tudta ez az ismeretlen, hogy évek óta a fél ország titkosrendőre rám vadászik? Miféle sugallatot kapott arról, hogy egy-két napja sírás-rohamok közt mondtam búcsút addigi szépséges fiatalságomnak, s most a halálraítéltek szorongásával tehetetlenkedek új munkaköröm küszöbén? Hirtelen kíváncsi lettem. Ekkor kezdődött köztünk a sok éves barátság.

Meghívott hozzájuk a hegyoldalba, a legutolsó házikóba. A kicsinyke konyhába lépve patyolatfehér párnák közt találtam nagybeteg édesanyját. Őt, a mintegy imából és türelemből faragott eleven szobrot áldoztattam elsópéntekenként. Utána a szobában soká beszélgettünk. Körülöttünk könyvek, magnószalagok, orvosaitól kapott képeslapok, mind-mind példás rendben. Tévéje nem volt, törekeny egészsége és tiszta szíve nem engedte. Róla és áldozatos feleségétől, Annuskáról csak jót hallottam. Kiderült, minden tőlem kölcsönzött könyvet gondosan újságpapírba csomagolt és továbbadott négy-öt ismerősének. Így váltunk akaratlanul is a környék missziós állomásává. Állandósult fejfájásának, millió bajának orvossága lett a csendes kerti munka. Fűvet nyírt, locsolt, takarított a gyárban is, a plébánián is, meg Szentkereszten is. Ingyen szeretett minket, miközben sejtelmes mosollyal járta a környező erdőket, mezőket. Hamar megszokta Isten házát, kért Bibliát, olvasta újságunkat, és részt vett a körmeneteinken. Egy alkalommal lelkendezve hozta a Monte Carló-i rádióból felvett Jézus-előadást. Nem volt szívem a szektákat szidni. Botránkozott volna. Inkább azt magyaráztam, az mind jó, amit írnak az Úr Jézusról. A baj ott kezdődik, amikor azt félbehagyják, az a fájó, ami hiányzik.

Egyszer majdnem zavarba hozott. Még a régi rendszerben, társaság előtt elszóltta magát: – Plébános Úr! Emlékszem az első könyvre, amit adott, a Hekusra! – Micsodára? – kérdeztem meghökkenve. – Hát az a »Hekus a fügefán«..., nagyon jó volt! – Jaj Karcsi! – szóltam közbe –, nem úgy hívták azt a könyvet!

A hátamon a hideg futkározott, mialatt a fantáziámban megbillent a Gyorskocsi utcai börtön hívogató képe...

– Az volt a címe - magyaráztam -, „Zakeus a fügefán”, egy régi lelki könyv. - Á, mindegy az! - legyintett az én emberem. Úgy tűnt, ő már túl van az osztályharcon, benne édes békében összeegyeztethető a tapasztalat és a bibliai vámos (vö. Lk 19,1-10). Fel sem tételezte, hogy valaki belém köthet, miszerint a Rendőrákasztás Kézikönyvét terjesztem.

Az ötvenes években gyanútlanul hagyta, hogy besorozzák a rettegett belügyis alakulatba, a „kék ávóba”. Ötvenhatban aztán a felkelők rajtaütöttek laktanyájukon. Öt falhoz állítva, órákon át lelövással fenyegették. Ekkor roppant meg egészsége, leszerelt, kilépett a Pártból és elkezdte a maga módján keresni az Igazságot. Az akkori öreg, nagysápi pap segítségével beiratkozott egy gimnáziumba. Amikor erre emlékezett, ábrándozva sóhajtott: - Plébános úr! Rájöttem, minél szebb valami, annál nehezebb. Az az ábrázoló geometria..., a kémia,.. sajnos azonban nem bírtam, abba kellett hagynom – így lett segédmunkás, héthatár szent csavargója és a könyvek megszállottja.

Valamikor véletlenül egy Nyíró regényt kínáltam neki. Teljesen beszeretett. Az újabb és újabb kötetek után megkért, hogy ugyan kicsi a nyugdíja, de szerezzem meg számára az összezt, kerül, amibe kerül. Igen ám, de nem győzte kivárni, az attól kezdve havonként érkező küldeményeket. Felutazott Budapestre, a Lenin körúton benyitott az első könyvesboltba és kért „Nyírót”, „Megmosolyogták és közölték vele, nincs, és nem is volt, nem is lesz, ilyesmit nem árulnak. Ment tovább, a sokadik üzletben megsajnálták és átirányították a Központi Antikváriumba, onnan meg ki az ócskapiacra, de ott se találta kedvencét. Akkorra viszont már rosszul lett. Nagy nehezen visszajutott a Nyugatihoz, ahol vesztére a járdáról belépett a tilos jelzésbe. A rendőr sípolt, a „részeg cigányt” pedig már tuszkolták is a szolgálati kocsiba. A kerületi őrszobán faggatni kezdték: – Maga Komárom megyei, mit keres Pesten? – Elvtárs, Nyíró könyvet! Tudja maga az milyen szép? – eközben előkotorta zsebéből a kórházi zárójelentését, magyarázta, elfogyott a gyógyszere, most éppen rosszul van. A rendőrök ekkor

összenéztek, becsületükre válják, bocsánatot kértek és visszavitték a pályaudvarra, még elérte a hazainduló vonatot.

Betegsége lassan felőrölte erejét. Állandó lakója lett az amúgy is sűrűn látogatott kórházaknak. Aki eddig másokat szeretett, most maga is másokra szorult.

Lekéstem a velem való utolsó találkozást, ezért most utána küldöm e pár sort.

Béla atya (volt bajóti plébános)

OLVASÓNK ÍRJA

A Jeromos füzetek 2004. karácsonyi számában két megható történetet ismertet L.E. Dumakeszirol.

Az én írásom, ha ehhez nem is fogható, mégis érdekes lehet annál is inkább, mert személyes élményem. Jó példája annak, hogy »a szél ott fúj, ahol akar«(Jn 3,8).

Elsős gimnazista koromban (1941-ben) 10 évesen megkaptam az akkor általában használt »Sík-Schütz« imakönyvet. Ebben a szentlecke helyén (az akkor Szentháromság vasárnapjára rendelt és természetesen még latinul mondott) Róm 11,33-36 volt olvasható. Mai fordításban: »Milyen nagy Isten gazdagságának, bölcsességének és tudásának mélysége! Mennyire megfoghatatlanok az ő ítéletei és kifürkészhetetlenek az ő útjai! Mert ki ismerte az Úr gondolatát? Vagy ki volt az ő tanácsadója? Vagy ki adott előbb neki, hogy vissza kellene fizetnie? Mert minden belőle, általa és érte van. Dicsőség neki mindörökké. Ámen.«

Ez a szentírási idézet mély teológiai tartalmával már gyerekefjell megfogott, és mára, idős koromra szinte jelmondatommá vált. Sokszor figyelmébe ajánlom másoknak is, különösen, ha ilyet vagy hasonlókat mondanak: »Miért engedi meg ezt Isten?«

Jn 3,8-ra visszatérve: nem a Szentlélek különös kegyelme volt számomra ez az idézet? Megjegyzem, hogy abban az időben még a katolikusok alig olvasták a Szentírást. Én is csak felsős gimnazista koromban vettem először kezembe az Újszövetséget, elsősorban áldott emlékezetű kiváló hittanárom, Emődi László tanácsára. Ószövetséget pedig csak jóval később, egyetemista koromban vásároltam.

(G.N. Budapest)

Székely István

Biblikus folyóiratok szemléje

A *Biblische Zeitschrift* 2/2003. számában Paul-Gerhard Klumbies azt vizsgálja, hogyan mutatja be *Lk 23,44-49* Jézus halálát. A sötétség óráinak végén a templom függönye kettéhasad, és Jézus hangos szóval Atyjának adja át magát. A századossal együtt érzékeljük Jézus fiúi bizalmát és Isten transzcendenciáját. A jelenlévők mellverő csendes hazatérése előre jelzi sokak megtérését. A cikk szerzője párhuzamosan utal *Mk 15,33-39*-re, és a két evangélista eltérő hangsúlyaira. – A folyóirat 2/2004. számában Silvia Pellegrini felhívja a figyelmet arra, hogy Jézus példabeszédei sokat elárulnak a korabeli viszonyokról; ez pedig segíti a beszédek teljesebb megértését is. Jól mutatja ezt a »hütlenséget« vagyonzásról szóló példabeszéd (*Lk 16,1-9*). Szinte általános volt (csak akkor és ott?), hogy az igen gazdagok és intézők nem lehetnek példaképek. A történet szerint elengedett tartozások óriásiak (5.-7.vers), és nyilvánvalóan ennek élvezői lesznek majd az elbocsátott intező befogadói (4.vers). A vagyonzás helyzetfelismerése és gyors cselekvése példás lehet; bár szűk körben, de a vagyon igazi értelmét, valamint az igazságosabb elosztást szolgáló és talán valódi barátságokat is létrehozó intézkedései nem igazságtalanok; így az intezőt dicséret gazdag tulajdonos e tekintetben Istent jelképezi. A példabeszédért a farizeusok gúnyolták Jézust (14.vers). A mesés adósságcsökkentések és a tulajdonos dicsérete kissé a valóság és a képzelet között lebegővé teszi a történetet, de az így is a gazdasági hatalommal rendelkezőkhöz szól; az Újszövetség újat kell hogy hozzon mai világunkba is! – Paul Kruger példákat mutat be arra, hogy az Ószövetségben *miként jelennek meg az érzelmek* (szégyen, büntudat, depresszió, düh, félelem). – A folyóirat 1/2005. számában Dietrich Rusan azt vizsgálja, hogy a Keresztelő Jánosnak Jézust bemutató szavaiban megjelenő *Isten Báránya* elnevezést (Jn 1,29.36) a János-evangélium hogyan köti össze Jézus kereszthalálával. Bár a »Bárány« nyilvánvalóan a *húsvétkor* történő kereszthalálra utal (Jn 19,14), a vizsgálat szerint »Isten Báránya« a keresztföldözathoz csak mint Jézus egész földi működésének részéhez kapcsolható. »A világ bűnének (a hitetlenségnek) elvétele« az evangélium szerint a Lélekkel való keresztteléléssel történt ill. történik (Jn 1,33; 20,22; v.ö. 1 Jn 3,5). – Günter Reim azt vizsgálja, *hogyan szól Jézusról és hogyan idézi Jézust a János-evangélium*. Az evangé-

listának a Szentlélektől vezetve saját üldözött közösségéhez kellett beszélnie. Előnyben részesített olyan bibliai kifejezési módokat, amelyek saját beszédeikben a korabeli rabbik is használtak. A cikk több ilyen jánoszi/ószövetségi szövegkapcsolatot mutat be részletesen (pl. Jn 10,36 és Iz 6; Jn 8,42 és Zsolt 40(39),8; Jézus megdicsőítése Jn 17-ben és Iz 49,6; 52,13). Ez számunkra is különösen növeli ennek az evangéliumnak az értékét.

A **Bibel und Kirche** 1/2005. számában Beate Ego bevezető cikke – *a teremtés mint adomány és feladat* – figyelmeztet arra, hogy Isten uralma alatt a teremtés folytatódik (v.ö. Zsolt 104,19-26). Istentől feladatot kaptunk (Ter 2,15), amely a bűnbeesés után fáradtságos (Ter 3,17-19). Az ember Isten képviselője (képmása és helyettese), feladata féken tartani a káosz hatalmát; ezt a hitet tükrözik több ókori nép király-ábrázolásai is. – Thomas Staubli emlékeztet arra, hogy *a nővényvilág* az ókori népek számára éltető táplálékot s ugyanakkor Isten jelenlétére való figyelmeztetést jelentett (ld. pl. Iz 45,8; Kiv 3; Józ 24,26). A mai földművelés és rablógazdálkodás korában az ősi világkép fizikai emlékképeit csak az »archeobotanika« és az ikonográfia őrzi. – Ugyanettől a szerzőtől való külön cikk keretében *49 többezer éves ábrázoláson* (hajtásokkal teli ágak pecséteken, amuletteken, pénzeken stb.) csodálhatjuk meg a hitet »a földnek numinózus újjáteremtő erejében«. – Christoph Dohmen megállapítja, hogy *Isten* az együttteremtettséggel *az emberre bízta az állatokat is*. Tiltja a vér élvezetét (Ter 9,4), az állatokra is vonatkozik a szombat nyugalma (MTörv 5,14), a velük való teljes béke ábrázolja a messiási végidőt (Iz 11,6-9). A Biblia az embertől Isten képmásához illő magatartást kíván, de nem tiltja a húsevést. – Bernd Janowski *az állatáldozatok* teológiai jelentését magyarázza. Isten közénk-jöttének jele az oltár és a rajta eléggő áldozat, valamint a vendéglátás is (v.ö. Kiv 20,22-24; 19,9; Ter 18,1-8). A cikk ennek a nehéz, de fontos örökségnek a megértését akarja segíteni. – Sabine Bieberstein szokatlan magyarázatot fűz *Róm 8,18-25*-höz. Eszerint a levélben a teremtett világ hiábavalóságával és a romlottság szolgaságával jelzett állapot a »Pax Romana«-ként dicsőített akkori, de a mi világunkra is jellemző bűnös, az embereket és a teremtett világot tönkretévő hatalmat jelenti. Hasonló felismerés vezet az ez ellen küzdő – főleg női (»ökofeminista«) – mozgalmakat.

A **Vetus Testamentum** 1/2005. számában Th. Booi j a *139. zsoltárt* elemzi és magyarázza. Az imádkozó kiemeli, hogy a mindentudó Isten milyen figyelemmel volt rá már születése előtt. A 4

versszakra osztható zsoltárnak szerves része a 19. verssel kezdődő szakasz is (ezen belül a szerző megoldást javasol a 20. vers megromlott maszóréta szövegére). Ebben a szakaszban az imádkozó a szívét nyugtalanító saját ártó kívánságát tárja Isten elé, kérve, hogy tartsa meg a helyes úton. – Mark Leuchter a **99.zsoltár** irodalmi és történelmi gyökereit mutatja be. Alapja egy Dávid-korabeli szöveg a jebuzitából izraelitává lett Jeruzsálemről, utalással Mózesre a Sinai hegynél (Kiv 19) és a Silóból indult Sámuelre (1 Sám 1-7). A végső szöveget az 5. századi szerző főleg a jeruzsálemi szádokita papság hagyományával bővítette, így az méltóképpen ünnepli Jahve igen ősi időktől fennálló királyságát. A nagy egységbe beleillik a két hegy (Sinai és Sion), sőt a két istennév (Jahve és Él) is. – John Makujina igyekszik meghatározni **Kiv 32,18** rokonértelmű szavainak pontos jelentését, felhasználva **Kiv 17,8-13** szövegét is. Így Mózes válasza szerint nem győzők kiáltását, sem a legyőzöttek bánatos siralmát hallják, hanem válaszos imaének hangjait. – Nadav Na‘aman szerint **Bír 17-18** (Dán törzsének északra költözése) az 5. századból való (poszt-deuteronomista) leírás. Az északi királyságot és annak istentiszteletét gúnyval kezelő szövegek 1 Kir 11-13-nak Jeroboámra vonatkozó egyes részleteit is felhasználják. Emellett az áttelepülés hasonlít Massilia (ma Marseille) megalapításához kisázsiai telepések által Kr.e. 600 körül. (Ennek Strabo görög író által megörökített mondájában pl. az is szerepel, hogy az áttelepülők útközben szerzett kultikus képet és papnőt is vittek magukkal létesítendő szentélyük számára.) – Stig Norin egy 2001-ben a jeruzsálemi »Aranykapu« közelében talált homokkölapba karcolt **2800 éves (vagy annak látszó) írásról** számol be. Az ősi betűkkel írt szöveg a templom javításával és pénzzel kapcsolatos. Tartalmazza **Joás király** nevét is (ld. 2 Kir 12; Kr.e. 835-796). Vitatják, hogy a kölap és a szöveg eredeti, vagy igen tökéletes hamisítvány. A rajta lévő patina (C14 módszerrel) kb. Kr.e. 250 körüli. – D.Nathan Phinney elfogadja azt a felfogást, hogy **Ez 4,12-15** a 4,1-5,4 szakaszba később betoldott részlet, de vizsgálata szerint maga a próféta toldotta be. A szokatlan parancs és párbeszéd bemutatja az ő aggályosan szigorú, de alázatosan elfogadó egyéniségét, amelyet Isten segítsége tesz elszántan keménnyé (v.ö. 3,8-9). A betoldott részlet segít elfogadni a próféta Istentől való küldetését. – Karin Schöpflin **Ezekiel könyve** 12-24. fejezetében a **metaforák segítségével leírt próféciákat** vizsgálva a természeti jelképek (pl. tűz, állatok, növények) és történesek kifejező erejének fokozódását (a Dániel könyve hasonlatainak színvonalához való közeledését) állapítja meg az

egymást követő fejezetekben. Mivel azonban a sorból kiemelkedően jónak találja a 17. és a 19. fejezet metaforáit, feltevése szerint ezek a könyv legkésőbb elkészült részei. – John S. Bergsma kövid hozzászólásában helyteleníti, hogy ismét vita tárgyát képezi: vajon minden 50., vagy minden 49. év volt *jubileumi esztendő* (lásd pl. a Jeromos füzetek 55. számának 32. és 33. oldalán ismertetett 2 cikket). Kétségtelennek tartja, hogy a ciklusok 49 évesek, ezen belül minden 7. év szombatév, a ciklust követő esztendő pedig jubileumi év, de egyúttal a következő ciklus első éve. Ez a meghatározás megőrzi a hetes szám (ill. a 7×7) szimbolikáját, és nem szakítja meg – kellő súlyú bizonyíték nélkül – az évhetek folyamatos sorát.

A *Biblica* 3/2005. számában Jean-Noel Aletti *Gal 1,11-2,21*-ről megállapítja, hogy az indokolni kívánja a Szent Pál által hirdetett, Jézus Krisztustól kapott »evangéliumot« (1,11-12). Az apostol állításának lényegét a 2,14b-21 élénk vitaszövegbe ágyazza (2,16), és ugyanezt fejt ki többféle megközelítésben a levél 3. és 4. fejezete is. – Paul Heger arra hívja fel a figyelmet, hogy *a bibliai és az egyéb ősi (mezopotámiai) törvények összehasonlításakor az egymástól való átvételek kérdésénél sokkal fontosabb, ki a törvényhozó: a király dönt-e a bűnök súlyozása és a társadalom érdekének megfelelő büntetés ill. jóvátétel ügyében, vagy az Istennel való szembeszállás mértéke. A királyi törvények változtathatók, az ítélet a kár nagyságától függ, és mód van helyettesítő kiváltásra, sőt elengedésre. Az isteni törvény nem változtatható (a szombat alól a háború sem mentesít); a szegények támogatása egyéni kötelesség. A cikk példaként mutatja be az emberölés és a szexuális bűnök megítélését az eltérő törvény-rendszerekben.* – Martin Leuenberger áttekinti az *élet és halál értékelését az ókori Izraelben*. Az élet JHVH adománya, legmagasabb tette; ezt hirdetik pl. Kr.e. 600 körüli írások (Arad és Lakis területéről), erre utal az élet kútja Ter 16,14-ben. Péld 1-9 Istenhez kapcsolódó boldog életről szól a törvény, a bölcsesség és az istenfélelem útján. Az ezzel járó anyagi és szellemi javakról, örömről, békéről, hosszú életről olvasunk a Biblia számtalan más helyén is. Ugyanonnan kikövetkeztethető, hogy a halál az élő Istennel való kapcsolat hiánya. Van azonban igen régi (Kr.e. 8. századi) sírfelirat (Chirbet el-Qom-ból), amely áldott életű személyre halála után is JHVH áldását kéri, és a szerző szerint a fogság idejétől hittek a halál utáni, JHVH-ra alapozott – az eviláginál magasabb rendű – élet lehetőségében. Ez a hit megváltoztatja az evilági élet tartalmát is (v.ö. Zsolt 63,40). Bár számos bibliai szöveg szól a halál utáni

életünkről (pl. Zsolt 49,13-16; 73,21-28), a szerző szerint az Ószövetség végső következtetésének Préd 3,22 látszik: ismeretünk eddig terjed, ne kutassunk tovább. - Alexander Rofé rövid észrevétele arra hívja fel a figyelmet, hogy Dina elrablását csak sokkal a babiloni fogság után tekintették volna megbecstelenítésnek (Ezd 9,11-12); ez megerősíti a feltevést, hogy *Ter 34* végleges szövegét a szamaritánusokkal való szembenállás idejében, a *Kr.e. 4. vagy 5. században* írták. - Andrew E. Arterbury azt javasolja, hogy *Zsolt 23,5-6* szövegét a régi izraeli vendégfogadás szokásainak megfelelően szószerint, ne átvitt vagy jelképes értelemben olvassuk, és a héber szöveg végét a maszóréta eredeti szerint fordítsuk: »vissza fogok térni az Úr házába«, eltérően a Septuaginta-tól (»hogyan az Úr házában lakjam«). / A szerző nem említi a szír és arám fordítást./ - Rob Dalrymple a Jel 11,3-13 szakaszban szereplő két tanúságtevő igazra vonatkozólag négy olyan kiemelt jellegzetességet talál, amelyek megvannak az analóg szerepű *Jel 7,1-17-ben* is. Ebből arra következtet, hogy az itt szereplő két nagy sokaság (a 144 ezer megjelölt és a sok nemzetből való fehérruhások serege) valószínűleg azonos.

A folyóirat 4/2005. számában Gert T.M. Prinsloo *Zsolt 120-134* (a 15 zarándok zsoltár) közös tartalmi részleteit *a hely* (akár térbeli helyszín, akár emberi helyzet) *szempontja alapján* lekinti át. Egy-egy zsoltár-triádon belül általában a jobb »hely« felé haladunk. Zsolt 126-128 méltán közepe a szerző által rajzolt »térképnek«, amely az imádkozó (olvasó) időbeli útját is kijelöli. Ez így akár egyéni, akár közösségi történetet ábrázolhat; a közösségi történet dávidi (messiási) uralkomban és jeruzsálemi zarándoklatban csúcsosodik. A szerző ezek részletes bemutatása után röviden utal egy olyan levita-csoportra, amely magát pl. Jahve szegényének, szolgájának, szentjének nevezte, s amelyet a jeruzsálemi arisztokrácia kiűzött és elnyomott. Társ-szerzői, ill. szerkesztői szerepük lehetett a Zsoltárok V. könyvének létrejöttében (a *Kr.e. 4. sz. elején*); ennek tükrében bátorságukat is dicsérik a boldog messiási jövőt hirdető zarándok zsoltárok. - Łukasz Niesiołowski-Spanó a tanulmányát Ofra (*Gedeon városa*) helyének keresésével kezdi. Bibliai hivatkozások útján Manasse területéről indulva messze délre jut, ahol - *a mai Ramot Rahel helyém* - a Bírák könyvének történelmi körülményei (pl. Baál szentélye, Gedeon vára) ásatási eredményekkel is valószínűsíthetők, és a hely régi neve az Ofrával nyelvileg azonosítható Efrata volt (ami esetleg egy nagyobb területet jelölt, vagy később változtatott Betlehem helységnevévé). A szerző gondolatmenet-

te az ószövetségi könyvek számos helyéről feltételezi, hogy olyan változtatás eredményei, amely élesen el akarta határolni Dávidot Gedeontól. Ugyanott Ráhel sírja a Júda és Benjamin törzse kapcsolatának alakulását is jelzi. - Arthur Walker Jones *Jób könyvének a »struccmadárról«* szóló szakaszát (Jób 39,13-18) vizsgálja. A »strucc«-nak fordított héber szó - vagy rokon-nyelvbeli hasonló - sehol másutt nem szerepel. Már mások is kiderítették, hogy az ősi bibliafordítások egyike sem így fordítja a madárnevet. Elsőként Szent Jeromos értette »strucc«-nak egy hibás természetismereti írás nyomán. A cikk szerzője úgy találja, hogy a Palesztinában is honos *homoki nyírfajd*-ról van szó, a Jób 39-ből kiolvasható viselkedése és hangja alapján. Eszerint javítja a 39,13-18 szakasz fordítását, néhol lényegesen eltérő értelemmel (pl. a 14-15. vers szerint az anyamadár önmagáról megfedkezve védi tojásait). Így a szakasz jól illik Isten válaszához az állatokról szóló részébe (38,31-39,30), pl. az utódok védelme, táplálása tekintetében. Közvetett válasz Jóbnek: a teremtett világ titokzatosan bonyolult. (És a kerettörténet szerint Jób veszteségei pótolhatatlanok, de élete az új nagy családja körében folytatódik.) - Luis Sánchez Navarro *a János-evangéliumot* (a Prológus után) *3 fő tanúságtétel* keretében állítja elénk: 1,19-10,42 Keresztelő János tanúsága, 13,1-21,24 a szeretett tanítványé, a kettő között pedig (11,1-12,50) az Atya igazolja Jézust Lázár feltámasztásával és mennyei szózáttal (11,41-44 és 12,28). A krisztológiai triptichon Jézust mint Messiást és Isten Fiát mutatja be (20,31). - John J. Kilgallen rövid hozzászólásában vitatja egyes magyarázók véleményét, akik szerint *Lk 7,36-50* leírásában betoldás a 41-43. vers, mások szerint a 47b-50 szakasz is. Mindkettő azonban szerves része a leírt történetnek, és jól illik az evangélista gondolatmenetébe, szerzői szándékába (*Lk 1,3-4*) is. Semmiképpen nem nevezhetők hozzátételnek (additio-nak) abban a szokásos értelemben, hogy új vonással egészítik ki az evangélium teológiáját. - Florian Kreuzer rövid cikke azt vizsgálja, mit tudunk meg *a sátánról az Ószövetségből*. Mindössze két helyen szerepel (*Zak 3,1-2* és *Jób 1-2*), hivatkozás nélkül máshonnan való ismertségre. A részletes vizsgálat szerint a két helyzeteírás határozatlansága lehetővé teszi a feltevést, hogy az »antagonista« jelentésű héber szó csak »irodalmi alak«, az ellenkezés jelképe. - David C. Mitchell *egy kumráni iratban négy eszkatologikus szabadító (messiási) személyt* fedez fel, és erre vonatkozó utalásokat lát több rabbinikus judaista szövegben is.

A *Zeitschrift für die Neutestamentliche Wissenschaft* 1-2/2004. számában James A. Kelhoffer azt mutatja be, hogy a 2. század folyamán hogyan alakult ki - több más változat után - a keresztény hitvallás egyik (legfontosabb) műfajának mai, *evangélium* elnevezése. - Wiard Popkes azt vizsgálja, hogy *miként képezi Szent Pál krisztológiájának meghatározó alapját a megfeszített Krisztus* (1 Kor 2,2). Ennek döntő voltát az apostol szenvedélyesen hirdeti; tanításának lényegét szinte erre korlátozza (1 Kor 1,21-25), szemben a bölcseleten, vagy Jézus működésén (pl. csodáin) alapuló hithirdetéssel (hogy Krisztus keresztje erejét ne veszítse: 1 Kor 1,17). Ezt a legkevésbé vallásos értelmezéssel (mint botrányt és balgaságot) állítja előtérbe. Ebből következik *Krisztus követésének gyengeségben megmutakozó útja* (pl. 2 Kor 4,7; 6,3-10) - saját magára vonatkoztatva is ((2 Kor 11,29; 12,9). - Christfried Böttrich azt a helyzetet elemzi, amit Szent Pál tár elénk *Fil 1,12-18-ban az irigységből és versengésből való hithirdetésről*. Pál először saját magára von le tanulságot, majd ezt a filippiek elé tárja, hogy próbáljanak egymással szeretetből egyetérteni (2,1); Krisztus magas-tos példája legyen a mintájuk (2,6-11)! A szerző a tanulmány végén arra is figyelmeztet, hogy mielőtt általános teológiai tanulságokat keresnénk, vegyük észre a szereplő személyek és közösségek konkrét helyzetét, és a már ezekben rejlő teológiai vonatkozásokat is. - Klaus Thraede lényegében egyetért Angelika Reichert tanulmányával, amelyt az *ifjabb Plinius és Traianus császár keresztényekre vonatkozó levélváltásáról* írt (ld. Jer.füz. 54.,33. old.), de részletesebben igyekszik megérteni Plinius véleményét. A helytartó a kereszténységet ostobaságnak mondja, de a keresztények magatartásában, szokásaiban semmi olyant nem talál, ami a római törvények szerint büntethető lenne. Beszámol arról, hogy a szervezett összejöveteleknek a császár által elrendelt tilalma hatásos volt. Vádemelés helyett türelmet javasol, és helyesli a régebbi (pogány) szokások felélesztését. - Carsten Burfeind először arra hívja fel a figyelmet, hogy a palesztinai zsidó vezetők csak a közülük valók vallási hűségén örködtek; Pál is ilyen küldetéssel ment Damaszkuszba (Gal 1,13-14). Ott *Istentől új megbízást kapott*, a többi népekhez (Gal 1,15-17; 2,8). Ezt az Egyház vezetői elfogadták (Gal 2,7-9). /Az »antiókhiai vita« nem erről szól./ Gal 1,16b-24 hangsúlyozza, hogy Pál személyes megbízása és apostoli tekintélye közvetlenül Istentől való. Ennek értelmében ment először Arábiába (Gal 1,17), majd többi hithirdető útjaira. - Peter Arzt Grabner a *Filemonlevél előtörténetét* vizsgálva lehetségesnek tartja, hogy Onezimosz

Filemonnak esetleg nem elszökött, hanem egy vándorló életmódhoz szokott (csavargó természetű) szolgája volt.

A folyóirat 3-4/2004. számában Benjamin G.Wold feleleveníti Martin Wernernek azt az elméletét, hogy a judaizmus és a korai kereszténység a *Küriosz* elnevezést az angyalokra is alkalmazta (v.ö. pl. 1 Kor 8,5-6). Ezt alátámasztják Kr.e. 1. századi kumráni szövegek is, amelyek egyike szerint pl. Ter 1,26 többesszámú felszólítása a közreműködő angyalokhoz szól. - Raik Heckl összefüggést (párhuzamos ellentéteket) fedez fel *Mt 1 és Ter 5,1-6,4* között. Ádám nemzetségtáblája (Ter 5,1-től) a vízözön előtti túláradó gonoszság felé halad, Jézusé, az Új Adámé (Mt 1-től) a bűnöktől Megváltóig. /Mt 1,18-25 szerkesztés folytatása 1,16-nak. Ugyanekként a szűz Mária méhében való foganás ellentétes a névszerint említett, foganás előtt sem szűzként élt asszonyokéval. / Kirívó az ellentét Ter 6,1-2 és a szűzi nemzés (Mt 1,18) között. Ter 6,3 szerint Isten mintegy visszavonja Lelkét, Mária foganása pedig a Szentlélektől való. - Michael Wolter egyes véleményekkel szemben igazolja, hogy *Mk 2,10-11*-ben (és párhuzamaiban) az a stílus, ahogyan Jézus a jelenlévőket megszólítja és meggyőzi, az evangéliumokban egyedülálló, de a korabeli görög retorikától nem idegen; pl. Demosztenezs is alkalmaz hasonlót. A kifejezőmód elválaszthatatlan része a történetnek! *Mk és Lk* szövegében a »Mondom neked« ünnepelesen kiemeli a gyógyító parancsot; egyébként a 3 szinoptikus szövege csak jelentéktelen részletekben tér el egymástól.

A folyóirat 1-2/2005. számában Paul A. Holloway tartalom és műfaj szempontjából vizsgálja *Jn 13,31-17,26* -ot, összevetve a görög és római világ halállal és búcsúzkodással kapcsolatos szöveges emlékeivel (búcsúbeszéd, feljegyzett utolsó szavak, levelek stb.). Ezek - akár halál előtti, akár egyéb búcsúszavak - egyrészt fájdalmat fejeznek ki, másrészt (eltérőleg a hasonló célból gyakran vizsgált zsidó emlékektől) vigasztalni is akarnak. A szerző részletesen elemzi Jézus (étkezés utáni) beszélgetésének szerkezetét. A vigasztaló beszélgetés első része (13,31-14,31) az elválás bejelentése után a tanítványoknak tesz ígéreteket, a szeretet alapján vigasztal, majd (14,25-31-ben) röviden összefoglalja érveit. A második részben (15,1-16,4a) Jézus már a jánosi közösség megpróbáltatásaira is felkészíti övéit. A harmadik - ismét párbeszéd - rész (16,4b-33) elején Jézus eltávozásának »előnye« (a Vigasztaló eljött), a végén pedig a végső öröm szerepel. A búcsúzást Jézus imája zárja. - Troels Engberg-Pedersen - kapcsolódva korábbi, P.F.Esler-rel folytatott vitájához - *Szent Pál és a stoici-*

kusok erkölcsi tanításának hasonlóságait és eltéréseit (konkrét példák segítségével) vizsgálva megállapítja, hogy a kereszténység sokat a magáévá tesz mind a judaista, mind a görög-római erkölcsi felfogásból, de önátadó radikalizmusával mindkettővel szembe is fordul. Ez - a két kultúra neveltjeként - Pál életútja is, aki »a közösséghez tartozó egyén« erkölcsét át is akarja vinni saját közösségeinek életébe. A cikket a szerző csak bevezetőnek szánja átfogóbb és alaposabb tanulmányokhoz. - Dieter Zeller *1 Kor 7* részletes elemzésével összefoglalja Szent Pálnak a házasságra vonatkozó tanítását. Végeredményben jónak tartja a házasságot, az nem csupán az emberi gyengeségnek tett engedmény, de önmagában nem is karizma. Arra buzdít, hogy a házások tartsanak ki ebben az állapotukban. Jobbnak minősíti azonban és a saját nevében tanácsolja az önként vállalt cölibátust. Valószínű, hogy Korintusban voltak ezt az utat követő szüzek; Pál azonban nem tekintette bűnnek, ha idővel valaki mégis férjhez ment közülük. - Gudrun Guttenberger *2 Kor 10-13-nak*, Szent Pál védekező, apostolságát igazoló érvelésének *hátterét* vizsgálja. Igyekszik feltárni például a Damaszkuszból való menekülése történelmi körülményeit, amit Pál is kiemel, mert azt ellenfelei valószínűleg gyávaságnak minősítették. A szerző szerint Pál azért hangsúlyozza, hogy saját maga ellátását sem fogadta el a korintusi közösségtől, mert (talán a jeruzsálemieknek szánt adományok gyűjtése miatt) hamissággal is vádolták! Bár az apostol nyilvánvalóan fölötte állt a kor többi hithirdetőinek, mégis szükségét érezte, hogy igazolja: birtokolja mind a négy sarkalatos erényt. - Ugyanebből a páli öngazolásból Christine Gerber két hasonlatot emel ki: *2 Kor 10,1-7* szerint az apostol Krisztus felhatalmazott képviselője, *11,1-4* szerint pedig *a közösség Krisztussal történt eljegyzésének közvetítője*. Bár Krisztus szelídségével kér (10,1), de harcolni is kész (10, 3-6), s az eljegyzésben a közösség tagjaként is résztvett. A levél kiváló előkészítője annak, hogy megérkezésekor már vita nélkül ilyenként fogadják (13,10).

A folyóirat 3-4/2005. számában Karl Heinrich Ostmeyer kifogásolja és *bőséges adatokkal*, korabeli írásokkal cáfolja azokat a véleményeket, hogy *Jézus idejében Galilea* elnyomottak és lázadók, nyomorogók és rablók országa volt, ami összeférhetetlen volna azzal is, ahogyan Jézus gyógyításával, bűnök megbocsátásával, Isten szerető gondoskodásának bemutatásával (pl. Mt 6,25-34) hirdette a mennyek országának örömhírét. Heródes Antipasz hosszú uralkodása stabilitást és biztonságot jelentett, virágzott a mezőgazdaság; mind az ország,

mind Heródes egyéni jövedelme belföldi célokat szolgált. Az új főváros (Cezárea) a császár kegyének őrzését segítette, de a tetrarchia pénzerméi kép nélküliek voltak. Heródes tiszteletben tartotta az ortodox zsidó felfogást, rendszeresen résztvett a templomi (jeruzsálemi) zarándoklakon. Az ő idejében Galileában nem volt zelóta párt (csak 1-2 évtizeddel később, Szent Pál korában). - Jochem Flebbe azt vizsgálja, mi a jelentése az ó- és újbor összehasonlításának a régi és az új dolgok példázat-sorában (*Lk 5,37-39*). Ez a harmadik példa a cikk szerint csak akkor illik a sorozatba, ha mindháromnak a jelentése egyszerűen az új és a régi összeférhetetlensége, elegyíthetlensége: az új egészen más, mint a régi. A lakodalommal nem fér össze a böjtölés (5,34). Ugyanilyen egyértelmű állásfoglalást fejez ki az új (Isten országának lényeges újdonsága) mellett *Lk 9,62* is. - Joel Willitts világosabbá akarja tenni *Iz 54,1 szerepét Gal 4,21-5,1 gondolatmenetében*. A Krisztus szabadságára jutásnak feltétele a félrevezető tanítók kiűzése (4,30-5,1). Ehhez a teológiai alapot Szent Pál *Iz 54,1*-be (mintegy izajási eszkatológiába) sűrítve tárja fel. Az új szövetség (amelyet Jeruzsálem jelképez) Jézus személyében, a Szentlélek ajándékaként valósult meg (*Gal 3,2.23-25*). - Thomas Witulski azt vizsgálja részletesen, ahogyan *a Kolosszei- és az Efezusi levél a hívők üdvözítését már megvalósult tényként hirdeti* (pl. *Ef 2,5-6*). Ez a már létező állapot a parúzia alkalmával válik majd nyilvánvalóvá (ld. *Ef 1; 13; 14,2-7*). Az idő során azonban mód van még fejlődésre, de romlásra is (*Ef 4,17-24.30* stb.), az elnyert állapot még elveszíthető. Ez az utóbbi kevésbé hangsúlyos a Kolosszei levélben (a levélíró talán a címzettek túlzott érzékenységére volt tekintettel). A cikk szerzője tanulságosnak tartaná ezt az autentikus páli levelektől való eltérést a Zsidóknak írt levél eszkatológiájával is összehasonlítani.

Bibliaórák a Mária Rádióban

Minden héten szerdán 10-11-ig szentírási szöveg olvasása és magyarázata hallható a Mária Rádióban. A műsor telefonos, a műsor ideje alatt a felolvasott résszel kapcsolatban kérdéseket lehet feltenni a 274-09-04 telefonszámon.

Műsorvezető: *Vágvölgyi Éva*, Társulatunk főtítkára.

OLVASÓINK KÉRDEZIK

Az elso kérdésre Kocsis Imre rektor, teológiai professzor, a többiekre Török László plébános, teológiai tanár válaszol.

☞ **Kérdés:** Jézus egy írástudó kérdésére legnagyobb *parancsként* Isten szeretetét, másodikként felebarátunk szeretetét nevezi meg (Mt 22,36-40). Úgy érzem, nem lehet parancsra szeretni; ez nagyon ószövetségi szemlélet. Jézus nem a megismerésen és belátáson alapuló *önkéntes* szeretetet kívánja?

Válasz: A kérdés nagyon érdekes, és hosszas töprengésre ösztönöz. Talán nem volna fölösleges egy erkölcsteológus vagy akár egy pszichológus véleményét is kikérni arról, hogy miben látják a parancs (törvény) lényegét, s vajon a szeretet lehet-e parancs tárgya. Én kizárólag a Szentírásra hivatkozva kívánok néhány szempontot megfontolás tárgyává tenni.

Azt mindenesetre tudomásul kell vennünk, hogy az Újszövetség nemcsak a kedves Olvasó által megnevezett helyen, hanem más szövegekben is használja a „parancs” (*entolé*) főnevet a szeretetre vonatkozólag. Jézushoz hasonlóan Pál apostol is azt hirdeti, hogy a szeretet parancsában foglalható össze az egész törvény: „Ne tartozzatok senkinek semmivel, csak azzal, hogy egymást szeretitek, mert aki embertársát szereti, teljesítette a törvényt. Azt ugyanis, hogy ne paráználkodjál, ne ölj, ne lopj, hamis tanúságot ne szólj, ne kívánd meg a másét, és ami egyéb parancs még van, újra egybefoglalja ez az egy ige: Szeresd felebarátodat, mint önmagadat” (Róm 12,8-9; vö. még Gal 5,14). János evangéliuma szerint Jézus az utolsó vacsorán „új parancsnak” nevezte a keresztyének közötti testvéri szeretetet: „Új parancsot adok nektek, hogy szeressétek egymást; ti is úgy szeressétek egymást, ahogy én szerettelek titeket” (Jn 13,34). Erre a jézusi követelményre János első levele is utal: „Azt a parancsot kaptuk tőle, hogy aki szereti Istent, szeresse testvérét is” (1Jn 4,21).

Ahhoz, hogy megértsük, miként lehet a szeretet parancs tárgya, mindenekelőtt a parancs bibliai értelméről kell szólnunk. Az Istentől kapott utasítás nem természetünkkel, alapvető vágyunkkal ellenkező, külsőleg ránk erőltetett dolog, hanem támasz, amely az esendő és a végső célt gyakran szem elől tévesztő embert abban segíti, hogy Isten szándékát *megismerje, belássa*, s annak megfelelően alakítsa az életét.

A parancs arra irányul, hogy Isten legfőbb teremtménye önmagára találjon, vagyis azzá váljon, amit Isten vele kapcsolatban eltervezett. Márpedig önmagunk kiteljesedése csakis a szeretet által lehetséges a főparancs szellemében: a teremtő és megváltó Istennel közösségben, önmagunkat teljesen neki alárendelve, illetve embertársainkkal karöltve, nemcsak azért, mert rászorulunk egymás segítségére, hanem azért is, mert közös a célunk.

Azt is fontos hangsúlyozni, hogy az Újszövetség (s részben az Ószövetség) szemléletében a törvény elsősorban nem a büntetéssel függ össze. Az Isten iránti engedelmesség nem azért szükséges, mert annak megtagadása esetben súlyos büntetés vár ránk, hanem azért, mert Isten mint Atya, különleges jóindulattal és szeretettel fordult felénk, amelyre a mi részünkről is csak feltétel nélküli Istenhez fordulás lehet a válasz. Jól látható ez Jézusnak abban a programbeszédében, amely a Márk-evangélium elején olvasható: „Betelt az idő, és elközelgett Isten országa. Térjete meg, és higgyetek az evangéliumban” (Mk 1,15). Jézus nem a büntető ítéletre hivatkozva szólít fel a megtérésre – ez a szempont legfeljebb másodlagos vonásként jelenik meg tanításában –, hanem annak biztos tudatában, hogy az ő tevékenységével kezdetét vette Isten uralma. Minthogy benne és általa Isten a bűnös emberiség megmentését és üdvösségét munkálja, az emberektől természetesen várható el, hogy életükben mindent félretesznek, ami az Istennel való közösségükben akadályozza őket, s egész életüket az üdvösség nagy tervének szentelik: mindenekelőtt Istent, az ő országát és igazságát keresik (Mt 6,33), s ezentúl nem földies megközelítésben, hanem mintegy „Isten szemével” szemlélik embertársaikat. Érdemes ezzel kapcsolatban ismét János első leveléből idézni: „Isten szeretete abban nyilvánult meg irántunk, hogy egyszülött Fiát küldte a világra, hogy általa éljünk. Ebben áll a szeretet. Nem mintha mi szerettük volna Istent, hanem mert ő szeretett minket, és elküldte Fiát engesztelésül a mi bűneinkért. Szeretteim! Ha Isten így szeretett minket, nekünk is szeretnünk kell egymást! Istent soha nem látta senki. Ha szeretjük egymást, Isten bennünk lakik, és szeretete tökéletes bennünk” (1Jn 4,9-11).

A feltett kérdéssel kapcsolatban végül arról is szót kell ejteni, hogy az Újszövetségben nemcsak a „parancs” főnév kapcsolódik a szeretet-hez, hanem a „gyümölcs” is. Ez a szempont a Jn 15-ben, a szőlőtő-szőlővessző hasonlatban csak közvetetten jelenik meg, a Galatáknak írt levélben viszont nyíltan: „A Lélek gyümölcse pedig: a szeretet, öröm, békesség, türelem, kedvesség, jóság, hűség, szelídség, önmegtartóztá-

tás” (Gal 5,22). Feltűnő, hogy a görög szövegben a „gyümölcs” (*karposz*) főnév egyes számban áll, de utána egy hosszú felsorolás következik, ami bizonyára azt jelzi, hogy a felsorolt erények szorosan összetartoznak, egységet alkotnak. Nem véletlen, hogy első helyen a szeretet (*agapé*) áll, mint minden erény foglalata: a többi rá épül, illetve belőle következik. Maga a „gyümölcs” főnév azt tudatosítja, hogy a szeretet nem kizárólag egyéni teljesítmény, hanem végső soron a Szentlélek belső munkálkodásának következménye.

Mi is tehát a szeretet az Újszövetség szemléletében? Egyfelől követelmény, amely Isten velünk kapcsolatos üdvözítő tervére figyelmeztet, s egyben a mi szabad elhatározásunkat, és közreműködésünket kéri, másfelől gyümölcs, amely abból az isteni kegyelemből fakad, amely a mi sokszor nagyon is hiányos és gyatra próbálkozásunkat megnevesíti, és hiteles elkötelezettséggé formálja.

☞ **Kérdés:** 1 Kor 15 szerint a feltámadt Jézus megjelent »...a tizenkettőnek...majd valamennyi apostolnak...« Az utóbbiakon kiket értett Szent Pál?

Válasz: Az evangéliumok és az Apostolok Cselekedetei láthatóan egyenlőségjelet tesznek a 12 és az apostolok közé. Az apostol szó a görög „apostolos” átírata, melynek jelentése „küldött” („apostello” = küldeni). A 12 apostol, akiket Jézus meghívott tanítványai közül választott ki, Izrael 12 törzsét jelképezi – ami jelzi, hogy Jézus és a tanítványok küldetése elsődlegesen Izrael szétszórt juhainhoz szól (Mt 10,6; 15,24) - , másrészt ők alapjai az új Izraelnek, a Jézus vérén megváltott újszövetségi népnek. Lukács a tizenkettőn kívül említ 70 másik tanítványt is, akiket Jézus ugyancsak meghívott és elküldött, hogy tovább adják a tőle hallott tanítást, nevében gyógyítsanak, és más csodajeleket műveljenek (10,1), de őket nem nevezi apostoloknak. Az apostol szó Pál leveleiben viszont már sajátos feladatot, „küldetést” karizmát jelent (1Kor 12,28). Pál Jézus meghívott apostola (Róm 1,1; 1Kor 1,1 stb.), aki maga sem tagja a 12-nek, szívesen használja ezt a címet mindazokra, akik hozzá hasonlóan részt vesznek az evangélium terjesztésének művében (Róm 16,7; 1Kor 12,28; 2Kor 8,23). Az idézett helyen is említett „apostolok” tehát nem a 12-re vonatkoznak, hanem a rajtuk kívüli szélesebb kör tagjaira, akik valószínűleg már földi működése során is ismerték Jézust, és az ősegyházban részsültek az apostolság karizmájában.

☞ **Kérdés:** Mivel magyarázható, hogy a Lukács-evangélium szerint (Lk 9,35) a színeváltozáskor Isten Jézust *választott Fiának* nevezi? Ez csökkenti a valódi istenfiúságot (pl. Lk 3,22).

A kiválasztás Isten szabad kezdeményezése, amellyel bizonyos személyeket (pátriárkákat, királyokat, prófétákat, bírakat, stb.) vagy egy népet (ld. Izrael kiválasztása), minden előzetes érdemük vagy szolgálatauk nélkül, szeretetébe fogad, kegyelmeivel felruház, és sajátos feladattal lát el. Különleges helyet foglal el e sorban a „szenedő Szolga”, aki szintén „kiválasztott” (Iz 42,1), az un. Ebed-Jahve dalokban, Deutero-Izajás könyvében (42,1-9; 49,1-9a; 50,4-9; 52,13-53,12). A „kiválasztott Szolga” küldetése az, hogy tanítása által elvezesse a nemzeteket az igazság világosságára, és hogy szenvedése által begyógyítsa sebeinket. Lukács minden biztonnal e szolgálóra és küldetésére gondol, amikor Jézusra alkalmazza, éppen a legünnepélyesebb pillanatokban, a „kiválasztott” címet (9,35; 23,35). A „kiválasztott szolga” egyébként nem életének valamely későbbi szakaszában részesül ebben a kitüntetésben. Hanem már anyja méhétől fogva elhívta őt az Úr, anyja méhétől fogva emlegette nevét (Iz 49,1); és anyja méhétől fogva szolgájának alkototta őt (Iz 49,5).

KÖNYVISMERTETÉS

TERNYÁK CSABA, *Az imádkozó Jézus a szinoptikus evangéliumokban* (Bibliikus írások 6), Szent Jeromos Katólikus Bibliatársulat, Budapest, 2005.

Természetes, hogy a hívő keresztényt Jézus Krisztus életének minden mozzanata érdekli. Mivel azonban Jézus küldetésének voltaképeni célja az volt, hogy Istenhez vezessen és a szentháromságos életközösség részesévé tegyen minket, megkülönböztetett figyelmet érdemel mindaz, ami az evangéliumokban Jézus imaéletével és az imádságról adott tanításával kapcsolatos. Dr. TERNYÁK CSABA, aki jelenleg a Papi Kongregáció érsek-titkáráként a Világegyház szolgálatában áll, 1984-ben megvédett doktori értekezését éppen erről a témáról, azaz az imádkozó Jézusról készítette. Hangsúlyoznunk kell, hogy írása, a doktori disszertációk követelményeinek megfelelően, tudományos mű. vagyis a szerző a szentírástudomány módszereit alkalmazza benne. Am a bibliikus kutatás eredményeit oly ügyesen és közérthetően adja elő, hogy

nemcsak a szakemberek, hanem a hitükben elmélyedni szándékozók is haszonnal olvashatják. Bizonyára a tudományos megalapozottság és a közérthető előadásmód szerencsés ötvözete készítette a Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat vezetőit arra, hogy a doktori értekezést több, mint 20 év elteltével könyv formájában a nagyközönség elé tárják.

Tartalmilag az alábbi témák követik egymást: az imádság Jézus korában – az imádság Jézus életében – az imádság Jézus életében a szintoptikus evangéliumok szerint. Az első két rész általános jellegű, a harmadikban viszont a Jézus által elmondott, illetve tanított imákkal (pl. az Atyához intézett magasztalás, Miatyánk, a szenvedő Jézus fohászai) foglalkozik részletesen a szerző, és szakszerű elemzésnek veti alá őket. Emellett persze arról is szó esik, hogy az egyes evangélisták mit tartottak fontosnak kiemelni Jézus imaéletéből. Márk főképp a szenvedések közepette állhatatosan imádkozó Jézust, Máté pedig az imádság helyes (nem képmutató) formájáról tanító Urat állítja a figyelem középpontjába, míg Lukács azt hangsúlyozza, hogy Jézus rendszeresen, életének minden fontosabb eseménye előtt kereste az Atyával való közvetlen, bensőséges kapcsolatot.

A könyv értékét növeli, hogy a szerző a zsidóság szokásainak és fontosabb imáinak is figyelmet szentel, s ezekkel összehasonlítva szól az imádkozó Jézusról, kiemelve mind a hasonlóságokat, mind a különbségeket. Az imát tekintve is érvényes az, ami Jézus egész működését jellemzi: nem félresöpri a korábbi értékeket, hanem kiegészíti, meg-nemesíti és új szintre emeli azokat.

Összefoglalóan elmondható: Ternyák Csaba könyve nagy segítség abban, hogy Jézus személyét és személyi titkát jobban megismerjük, ugyanakkor hasznos útmutatás arra vonatkozólag, hogy milyen formában és milyen lelküllettel kell, illetve szabad nekünk, Krisztuskövetőknek mennyei Atyánkhoz fordulnunk imáinkban.

Kocsis Imre

Minden kedves Tagtársunknak és Olvasónknak
a Feltámadott bőséges kegyelmével megáldott
Húsvéti Ünnepeket kívánunk!

*a Társulat vezetősége
a Jeromos-fizet szerkesztői*

INNEN-ONNAN

A **Bibel und Kirche** c. folyóirat 4/2005. száma több cikkével a háborúhoz kapcsolódik. Figyelemreméltó a fogságba esett nőkre vonatkozó ószövetségi törvény (*MTörv 20,10-14*) magyarázata Ulrike Bechmantól. Az erőszak áldozataival és a gyengébbekkel való helyes kapcsolat iránymutató lehetett az idegen népek elfogadása felé is. – Ludger Feldkämpfer, a Katolikus Bibliaszövetség korábbi főtítkára visszaemlékezik arra, mekkora újdonság volt a *II. Vatikáni Zsinat után* a Fülöp szigeteken *közösségekben folytatott bibliaolvasás*, majd – előbb visszatekintve a Katolikus Bibliaszövetség létrejöttének részben nem közismert lépéseire – méltatja *C.M.Martini* bíborosnak a milánói székesegyházban *éveken át hetente tartott előadásait*, amelyek ezeket ösztönözték a figyelmes egyéni bibliaolvasásra. *Franz König* bíboros mutatott rá a »lectio divina«-nak *Carlos Mesters* (a professzorból a szegények tanítójává lett kármelita tudós) által kidolgozott és gyarapított változatára, amelyben *a nép az életet értelmezi Isten Szava fényében*. *Két ázsiai szerzetesnő*, a koreai Maura Cho és a kínai Maria Ko Ha Fong előadássorozatai világszerte hirdetik, *mit mond a Biblia a nem európai kultúrák népeinek*. A cikk ezzel a vázlatos élménybeszámolóval érzékelteti, mi minden történik »Jézus Krisztus mindent felülmúló ismeretének« terjesztésére (Fil 3,8; Dei Verbum 25). - Dieter Bauer a *2005. szeptemberi Biblia-kongresszus* összefoglalójában szereplő javaslatokból többek között a következőket említi: a bibliai szövegek történeti kutatása mellett nagyobb súlyt kell helyezni a végleges szövegváltozat értelmezésére; a közös bibliaolvasáshoz sokan hasznosan hozzájárulhatnak a legkülönbözőbb szakmai ismeretekkel és élettapasztalattal; felül lehetne vizsgálni a szentmisék olvasmányainak rendjét (esetleg több ószövetségi perikópát bevéve); helyes volna egy kötelező Biblia-vasárnap ünneplése.

A *Szatmári Egyházmegyében* 2006 és 2007 a *Biblia éve* lesz; ezt már Advent első vasárnapján megnyitották az egyházmegye templomaiban. A székesegyházban Schönberger Jenő megyéspüspök minden hívő kiemelt feladatákként jelölte meg a Biblia figyelmes olvasását; kérte: ne legyen olyan keresztény család, ahol nem olvassák a Szentírást. Központilag is segítik a világiak biblikus apostolkodását és a plébániai bibliaköröket, lelkigyakorlatokat. Biblikus találkozókat és

ifjúsági vetélkedőket szerveznek. Nem feledkeznek meg arról, hogy idős és beteg embereknek lelki táplálékként felolvassanak egyes szakaszokat a Szentírásból. (Forrás: Keresztény Élet, 2005.dec.25.)

A Bulletin Dei Verbum 1-2/2005. száma néhány részletet közöl abból a kommentárból, amelyet a *Dei Verbum konstitúcióról* Joseph Ratzinger írt 1967-ben. (Itt csak utalunk néhány tanulságos gondolatra.) A határozatra szükség volt a hagyomány új szemlélete, a történeti-kritikai módszer alkalmazása és a 20. század biblikus mozgalmi tükrében. – A konstitúció a Vulgáta autentikus volta helyett kiemeli más latin és egyéb nyelvű ősi fordítások hasonló tiszteletét is, köztük a Szeptuagintát az Ószövetség keresztény "új olvasatának" (relecture-ének) tekintve. Ezek a fordítások az ókori egyházi magyarázat és továbbadás eszközei. Tiszteletük segítője az ökumenizmusnak, főleg a keleti egyházak irányában. Ugyanakkor az új fordítások alapuljanak a Szentírás eredeti szövegein, kedvező esetben nem-katolikus keresztényekkel közös szöveggént. – A határozat bemutatja a Biblia fontos szerepét. Ez legyen ismét kiinduló alapjává az élő, mindenkor fejlődő teológiának. Ezért új módszer szükséges a dogmatika oktatásában és fejlesztésében. A Szentírásra kell épülnie a homíliának. Alapja lehet új lelkeségi gyakorlatnak is. A Szentírás önmagában (szóbeli hithirdetés nélkül is) eszköze a misszióknak. – A konstitúció megállapítja, hogy Isten szava az Eucharisziával együtt életet ad az Egyháznak. Emellett – mint az egész kinyilatkoztaás – szólni akar minden emberhez.

Ugyanez a folyóiratszám közli, hogy *II. János Pál pápa hetente katekézist tartott a reggeli dicséret (Laudes) zoltáiról és az esti dicséret (Vesperás) énekeiről. Ezt most XVI. Benedek pápa folytatja, és a folyóiratban olvashatjuk az első ilyen katekézisének szövegét (a 121. zoltárról).*

Székely István

Továbbra is kérjük kedves Olvasóinkat, Tagtársainkat, valamint a bibliaapostolképző szemináriumok résztvevőit, írják le és küldjék el szerkesztőségünknek a

Szentírással kapcsolatos élményeiket, tapasztalataikat, amelyeket egyéni vagy közösségi szentírásolvasás ill. bibliaórán való részvétel (bibliaóra-vezetés) során szereztek! A szerkesztők érdeklődve várják beszámolóikat:

Székely István, Tarjányi Béla,
Thorday Attila, Vágvolgyi Éva

TÁRSULATUNK ÉLETÉBŐL

Bibliaapostolképző szemináriumaink – Március 16-17-én első ízben rendeztünk bibliaapostoképző szemináriumot budapesti Bibliaközpontunkban a PPKE HTK Levelező Tagozatának hallgatói számára. A Vajdaságban a következő szeminárium Nagyikindán lesz jún. 16-18. között.

Betlehemi Jászolkiállítás – Ebben az évben a városligeti Vajdahunyad Várában, a Mezőgazdasági Múzeum kiállító termében került megrendezésre a XII. Betlehemi Jászolkiállítás. A kiállításon szerepeltek a "Bibliai Figurák" is, amelyeket Társulatunk munkatársai, Gelley Anna és Zsuppán Monika készítenek az általuk vezetett "Bibliai Figurák" kurzusokon. A kiállítás a dec. 16-tól egy hónapig volt látogatható. A "Bibliai Figurák"-at a zsüri jutalomban részesítette.

Tagságunk egy kis csoportja minden második héten pénteken du. 5-6-ig a Bibliaközpontban **imaórát** tart, hogy Isten áldását kiessdje munkánkhoz, és imáiba foglalja minden egyes társulati Tagunk, Jótevőnk és Olvasóink személyes problémáit, gondjait. Kérjük, a távolból is kapcsolódjanak be ebbe a közös imába.

Az *imaórák időpontja* és az elmélkedések témája: 2006. ápr. 21.(!): Jn 21,4-12; máj. 5.: Mt 19,13-15; máj. 19.: Mt 19,27-29; jún. 2.: Mt 9,2-5; jún 16.: Mt 10,32-33; jún. 30.: Lk 12,33; júl. 14.: Mt 10,40-42; júl. 28.: Mt 18,12-14; aug. 11.: Mt 16,24-28; aug. 25.: Mt 22,36-39. Az imaóra vezetői szeretettel hívnak és várnak a közös imára (a helyszínen vagy a távolból bekapcsolódva) minden kedves társulati tagot és érdeklődőt!

Az a támogató együttműködés, amely megnyilvánul Társulatunk Tagjai és füzetünk Olvasói részéről levelek, javaslatok, kritikák, kétkézi segítség, ima, tagdíj, adomány és még sok más formában, igen nagy örömmel tölt el, és ezúton is szeretném mindezt a magam és mindannyiunk nevében ismételten szívből megköszönni!

Tarjányi Béla

SZERETETTEL AJÁNLJUK KIADVÁNYAINKAT:

Ó- és ÚJSZÖVETSÉGI SZENTÍRÁS (Káldi-Neovulgáta). Ára 2800,-

ÚJSZÖVETSÉG és ZSOLTÁROK (Káldi-Neovulgáta). Ára: 1400 Ft.

Plébániák, hitoktatók, egyházi közösségek a Bibliaközpontban
30% ill. 25 % kedvezménnyel hozzájuthatnak:

Szentírás: 1920 Ft, Újszövetség és Zsoltárok: 1050 Ft.

JEROMOS BIBLIAKOMMENTÁR

1. kötet: *Az Ószövetség könyveinek magyarázata*

2. kötet: *Az Újszövetség könyveinek magyarázata*

3. kötet: *Biblikus tanulmányok*

A kötetek ára: 8.000 – 7.000 – 7.000 Ft

A három kötetes mű ára: 22.000 Ft

Újdonság!

Vágvölgyi Éva, **FÉNYBŐL ÉS SZERETETBŐL**. Ára: 1480 Ft.

Ternyák Csaba: **Az imádkozó Jézus**. Ára: 980 Ft.

BIBLIKUS ÍRÁSOK sorozatunkból:

Szentírásmagyarázat az Egyházban, BIR 1. Ára: 480 Ft.

Mócsy Imre S.J., **Mi a Biblia?** BIR 2. Ára: 420 Ft.

Tarjányi Béla, **Biblikus teológia** – Tanulmányok, BIR 3. Ára: 560 Ft.

Egyéb:

Cigány-Magyar Újszövetség. Ára 2600 Ft.

Székely János: **Az Újszövetség teológiája**. Ára: 1960 Ft.

Kocsis Imre, „Isten elküldte Fiának Lelkét...” Ára: 840 Ft.

Vágvölgyi Éva. **AZ ARANYVIRÁG** – Mesék kicsiknek és
nagyoknak (3. kiadás). Ára: 540 Ft.

A. Hecht. **KÖZÖS UTUNK A BIBLIÁHOZ** (2. k.). Ára: 480 Ft.

Isten Szava

---

*Egy példány ára 200 Ft,
az évi négy szám 800 Ft (+ postaköltség)*

Feltámadás

*Húsvéti örömd
Még a sarokban kucorgó
Árnyéket is előcsalogatja,
Elűz minden sötétet,
Fénysugarai
Táncba hívják a világot:
Önfeledt, pazarló,
Ajándékozó szeretésbe.*

(Havva)

örökre megmarad
